Адыгэ макъ

№ 172 (19686)

2010-рэ илъэс

БЭРЭСКЭЖЪЫЙ

ІОНЫГЪОМ и 1

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИІЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Іоныгъом и 1-р — шІэныгъэм и Маф

ТИЕДЖЭКІО, СТУДЕНТ ЛЪАПІЭХЭР! КІЭЛЭЕГЪАДЖЭХЭУ, ГЪЭСЭНЫГЪЭМ ЫЛЪЭНЫКЪО ЩЫЛАЖЬЭХЭУ, ЕГЪЭДЖЭН ІОФШІЭНЫМ ИВЕТЕРАНХЭУ ЛЪЫТЭНЫГЪЭ ЗЫФЭТШІЫХЭРЭР!

Анахь мэфэкІ гушІуагъохэм зэу ащыщым — шІэныгъэм и Мафэ фэшІ тыгу къыддеІэу тышъуфэгушІо!

Непэ апэрэ классхэм арыхьащтхэм апэрэу одыджыныр къафытеощт. ЕджапІэм щагъэкІощт илъэсхэр ахэмкІэ яакъыл зыщызэтеуцощт, егугъухэзэ зыщеджэщтхэ, апэрэ текІоныгъэхэр зыщашІыщт уахътэу хъущт.

ИлъэсыкІэ еджэгъур зырагъэжьэжькІэ Урысые Федерацием иеджэкІо, истудент миллион пчъагъэхэр яныбджэгъухэм зэраІукІэщтхэм зэригъэгушІощтым имызакъоу, ягухэлъхэр агъэцэкІэнэуи амал яІэщт.

Гъэсэныгъэ дэгъу ягъэгъотыгъэнымкІэ Адыгеим ищыкІэгъэ амалхэр зэкІэ ІэкІэлъых. Илъэс къэс еджапІэхэм, гимназиехэм, лицейхэм, колледжхэм, институтхэм ыкІи университетхэм еджакІохэмрэ студентхэмрэ арагъэблэгъэжьых, ахэм шІэныгъэ куу зэрагъэгъотыным иамал афызэхащэ.

ЕджэнымкІэ ыкІи научнэ ІофшІэнымкІэ гъэхъагъэу шъуушІыхэрэмкІэ республикэм ищыІэкІэ-псэукІэ нахьышІу хъуным, социальнэ зыпкъитыныгъэм, тирегионрэ хэгъэгумрэ яэкономикэ хэхъоныгъэ шъуиІахь зэрэхашъулъхьэрэр зыкІи зыщышъумыгъэгъупш.

ИлъэсыкІэ еджэгъур шъуигугъапІэ шъуфэзыщэрэ лъэбэкъоу орэхъу!

Адыгэ Республикэм иеджакІохэми, икІэлэегъаджэхэми псаунымгъэ пытэ яІэнэу, яцыхьэ зытелъыжьэу щыІэнхэу, еджэнми, ІофшІэнми гъэхъэгъэшхохэр ащашІынэу афэтэІо!

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий ИВАНОВ

Адыгеим и Президент УФ-м и Къэралыгъо Совет июбилей зэхэсыгъо хэлэжьагъ

УФ-м и Къэралыгъо Советэу 2000-рэ илъэсым Іоныгъом и 1-м зэхащагъэм илъэсипшІ зэрэхъурэр хигъэунэфыкІыгъ. Илъэс 200-кІэ узэкІэІэбэжьмэ Урысые империем иполитическэ щыІэныгъэ апэрэу ащ фэдэ цІэ зиІэ орган къыхэхьэгъагъ. 1810-рэ илъэсым Александр І-м Къэралыгъо Советыр зэхэщэгъэным фэгъэхьыгъэ манифест къыдигъэкІыгъагъ.

УрысыякІэм итарихъкІэ Къэралыгъо Советыр УФ-м и Президент дэжь щызэхэщэгъэ совещательнэ органэу щыт. Къэралыгъо хабзэм иорганхэм зэдегъэштэныгъэ ахэлъэу Іоф ашІэным епхыгъэ ІофыгъохэмкІэ къэралыгъом ипащэ иполномочиехэр щыІэныгъэм щыгъэцэкІагъэ

хъунхэмкІэ ащ ишІуагъэ къэкІо.

— Илъэси 10-м къыкІоцІ Къэралыгъо Советым иІофшІэн зыфытегъэпсыхьэгъагъэр тихэгъэгу хэхъоныгъэ егъэшІыгъэныр ары. Къэралыгъо тамыгъэхэм къащегъэжьагъэу ІэкІоцІ политикэмкІэ программэ ыкІи документ гъэнэфагъэхэм ятегущыІэн нэсэу Іофыгъуи 100-м ехъумэ а уахътэм къыкІоцІ ахэплъагъэх, — хигъэунэфыкІыгъ Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым.

Урысые Федерацием и Къэралыгъо Совет изичэзыу зэхэсыгъо зэгъусэхэу зэдызэхащэгъагъ. УФ-м и Къэралыгъо Совет, экономикэм игъэкІэжьынрэ технологием ылъэныкъокІэ хэхъоныгъэ ащ егъэшІыгъэнымрэ афэгъэзэгъэ Комиссием ахэтхэр профессиональнэ гъэсэныгъэм епхыгъэ Іофыгъохэу анахь мэхьанэшхо зэратыхэрэм атегущыІагъэх.

— Тэ апшъэрэ гъэсэныгъэм нахь тыдехьыхы. Ау ублэпІэ, гурыт профессиональнэ гъэсэныгъэм епхыгъэу Іоф зышІэщт специалистхэм тащэкІэ, — хигъэунэфыкІыгъ къэралыгъом ипащэ.

Дмитрий Медведевым зэрилъытэрэмкІэ, специалистхэр дгъэхьазырхэ зыхъукІэ экономикэм фэныкъоныгъэу иІэхэр къыдэтлъытэнхэ фае. Джащ фэдэу гъэсэныгъэм пае къатІупщырэ мылъкур зэрищыкІагъэм тетэу мыгъэфедагъэмэ зэрэмыхъущтыр пхъашэу къафигъэпытагъ, цІыфхэм ежь ашъхьэкІэ ахъщэу къыхалъхьэрэр хэмытэу, зэхэубытэгъэ бюджетыр мы илъэсым сомэ триллионрэ миллиард 850-м нэсыгъ.

Зэхэсыгъом икІэуххэм къатегущыІэзэ Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакІущынэ Аслъан хигъэунэфыкІыгъ УФ-м и Къэралыгъо Совет къыщаІэтыгъэ Іофыгъом мэхьанэшхо зэриІэр.

— ЗэкІэ еджапІэхэм зэхъокІыныгъэхэр афэшІыгъэнхэ зэрэфаем иІофыгъо бэшІагъэ къызыуцугъэр. ГухэкІ нахь мышІэми, апшъэрэ еджапІэхэм къачІатІупщырэ специалистхэм ІофшІэн агъотын алъэкІырэп. Ащ дакІоу народнэ хъызмэтым иотраслэхэм кадрэ ныбжьыкІэхэр афикъухэрэп. А Іофыгъохэр зэкІэ, хэгъэгум щыкІорэ модернизациер къыдэтлъытэзэ, зэшІотхыщтых, — хигъэунэфыкІыгъ ТхьакІущынэ Аслъан.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

Урысыем пэрытныгъэр щызыІыгъхэм ащыщ

Урысые Федерацием иагропромышленнэ комплекс иІофышІэхэм япрофсоюз итхьаматэу тыгъуасэ республикэм къэкІогъэ Наталья Агапковам ащ фэдэ зэфэхьысыжь ышІыгъ.

Наталья Агапковар къызыкІэкІуагъэр а отраслэм ипрофсоюзхэм яотчет-хэдзын конференциеу илъэситфым къыкІоцІ зэ зэхащэрэм хэлэжьэным пай. Ащ тегъэпсыхьагъэу Адыгэ Республикэм и Правительствэ и Унэ АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкэм зэІукІэгъу ащ щыдыриІагъ. Шъхьэихыгъэ зэдэгущыІэгъоу агропромышленнэ комплексым иІофышІэхэм яІофыгъохэм афэгъэхьыгъэм хэлэжьагъэх АР-м мэкъу-мэщымкІэ иминистрэу Юрий Петровымрэ профсоюзхэм яорганизациехэм я Адыгэ республикэ чІыпІэ объединениеу «Адыгэ Республикэм ипрофсоюзхэм я Федерацие» зыфиІорэм итхьаматэу Устэ Руслъанрэ.

(ИкІэух я 2-рэ н. ит).

Еджэныр рагъэжьэжьы

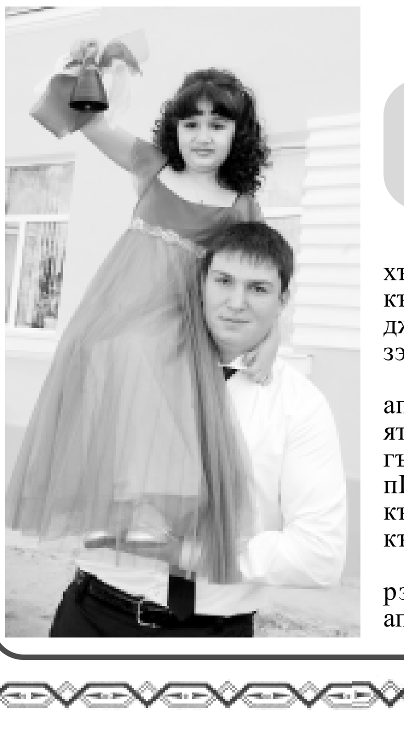

КІэлэеджакІохэм, студентхэм языгъэпсэфыгъо уахътэ аухыгъ, непэ ахэм илъэсыкІэ еджэгъур рагъэжьэжьы.

Загъэпсэфыгъэу, акІуачІэ, яакъыл хэхъуагъэу кІэлэеджакІохэр яеджапІэхэм къякІужьыгъэх, якІэлэегъаджэхэм, яныбджэгъухэм аІукІагъэх, зэпэгушІотагъэх, зэфэгушІожьыгъэх.

Іоныгъом и 1-р анахьэу зимэфэкІыр апэрэу еджапІэм къакІохэрэр арых. Янэятэхэр, янэжъ-ятэжъхэр ягъусэхэу, къэгъэгъэ Іэрамышхохэр аІыгъхэу ахэр еджапІэм непэ екІуалІэх. Сабый кІэракІэхэм къоджэ ыкІи къэлэ урамхэр къагъэдахэх, къагъэбаих.

Непэ республикэм иеджапІэхэм апэрэу кІэлэцІыкІу 4895-рэ къякІолІэщт, апэрэу классым ихьащтых, еджэкІэ-тхакІэ языгъэшІэщтэу, щыІэныгъэм хэзыщэщтхэ яапэрэ кІэлэегъаджэ ІукІэщтых. Ар сабыйхэм къапэгъокІыщт, ящыІэныгъэкІэ яапэрэ урок зэхищэщт.

КІэлэцІыкІухэмкІэ ар лъэбэкъу мафэ хъунэу тафэлъаІо!

ГъэрекІо елъытыгъэмэ, мыгъэ апэрэ классым кІуагъэр нэбгырэ 600-кІэ нахьыб. Ар хъугъэ-шІэгъэ гушІуагъоу щыт. Адрэ еджакІохэм яхьылІагъэу къэпІон хъумэ, зэкІэмкІи непэ республикэмкІэ нэбгырэ мин 75-рэ еджапІэхэм ачІэхьажьыщт. Ахэр ублэпІэ ыкІи гурыт еджэпІи 130-мэ, апшъэрэ къэралыгъо еджэпІитІумэ, ахэм яфилиали 6-мэ, мыкъэралыгъо апшъэрэ еджэпІитІумэ, гурыт ыкІи ублэпІэ профессиональнэ еджэпІэ 15-мэ ачІэхьажьыщтых.

ЗэкІэ кІэлэеджакІохэми, студентхэми шІэныгъэм и МафэкІэ тафэгушІо.

СИХЪУ Гощнагъу.

КъыкІэлъыкІорэ номерыр Іоныгъом и 3-м къыдэкІыщт.

Урысыем пэрытныгъэр щызыIыгъхэм ащыщ

(ИкIэух).

Наталья Агапковам зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, мэкъумэщым имодернизацие икIэухэм ащыщ Iоф ащ щызышIэхэрэр IуагъэкIынхэ фаеу зэрэхъурэр, арышъ, цIыфхэм IофшIэн ягъэгъотыгъэным тегъэпсыхьэгъэ регион программэхэм мэхьанэшхо яIэу щыт. Мы лъэныкъомкIэ Адыгеир зиIофхэр анахь дэгъоу щыт шъолъырхэм ахэхьэ, хигъэунэфыкIыгъ Алексей Петрусенкэм.

— Адыгеим и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъанрэ гъэцэкIэкIо хабзэм иорганхэмрэ лъэшэу анаIэ зытетыр къуаджэм социальнэ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр ары. Тэ тиIофхэмкIэ къэдгъэшъыпкъэжьыгъ Адыгеир гъэхъагъэ зышIырэ мэкъумэщ шъолъырэу зэрэщытыр. Мары зэкIэлъыкIоу илъэсищ хъугъэшъ гектар телъытэу лъэжьыгъэу къыхьыжьырэмкIэ ятIонэрэ чIыпIэр Урысыем щеубыты, ыпэ итыр Краснодар край закъор ары. Ащ фэдэ кIэухым къыфэкIонхэм пае хабзэм лъэныкъуабэ къызэлъызыубытырэ IэпыIэгъу къоджэдэсхэм аритыгъ, — къыIуагъ АР-м и Премьер-министрэ игуадзэ.

Урысые Федерацием иагропромышленнэ комплекс иIофышIэхэм япрофсоюз итхьаматэ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, къуаджэхэм хэхъоныгъэ зэрашIырэмкIэ Урысыем ишъолъырыбэмэ Адыгеир ашъхьадэкIы. «Мэкъу-мэщым хэхъоныгъэ зэришIырэм имызакъоу, кIочIэ ин зиIэ, джырэ технологиехэм атетэу Iоф зышIэрэ перерабатывающэ предприятиехэр къызэрэзэIушъухыгъэхэми уимыгъэгушIон плъэкIырэп. «Производителыр — переработчикыр» зыфиIорэ зэпхыныгъэм мэхьанэ ин дэдэ иIэу щыт», хигъэунэфыкIыгъ Наталья Агапковам.

Мы зэIукIэгъум къоджэдэсхэм ящыIэныгъэкIэ мэхьанэшхо зиIэ нэмыкI Iофыгъохэми къащыуцугъэх: IофшIэныр къэухъумэгъэныр, цIыфым епэсыгъэ лэжьапкIэ зыпкъ итэу етыгъэныр, агропромышленнэ комплексым иIофышIэхэм ыкIи ахэм якIэлэцIыкIухэм языгъэпсэфыгъо уахътэ тэрэзэу зэхэщэгъэныр, еджапIэм джыри мыкIорэ кIэлэцIыкIухэр зыщаIыгъыщтхэр нахыбэу къызэIухыгъэнхэр. «Мэкъумэщым щылажьэхэрэр — хэушъхьафыкIыгъэ цIыфых, арышъ, хэушъхьафыкIыгъэуи ахэм афыщытыгъэн фае», — къыIуагъ Наталья Агапковам. Адыгеим ипащэхэм аціэкIэ Алексей Петрусенкэм хигъэунэфыкIыгъ профсоюз движением тапэкIи шIуагъэ къытэу Iоф дашIэным зэрэфэхьазырхэр. Профсоюз движением илъэныкъо шъхьаIэ — непэкIэ социальнэ-экономикэ Iофыгъохэу къэуцухэрэм язэшIохын тегъэпсыхьэгъэ социальнэ зэдэлэжьэныгъэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр — республикэм IэпыIэгъу щаратыщт. Шъугу къэтэгъэкIыжьы: ильэситIу фэдизкIэ узэкIэбэжьмэ, Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан Указэу «Хабзэмрэ профсоюзхэмрэ язэдэлэжьэныгъэ гъэлъэшыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм кIэтхэгъагъ.

*Адыгэ Республикэм
и Президент
ипресс-къулыкъу*

Къуекъо Налбый ишIэжь пчыхьэзэхахьэ Москва щыкIощт

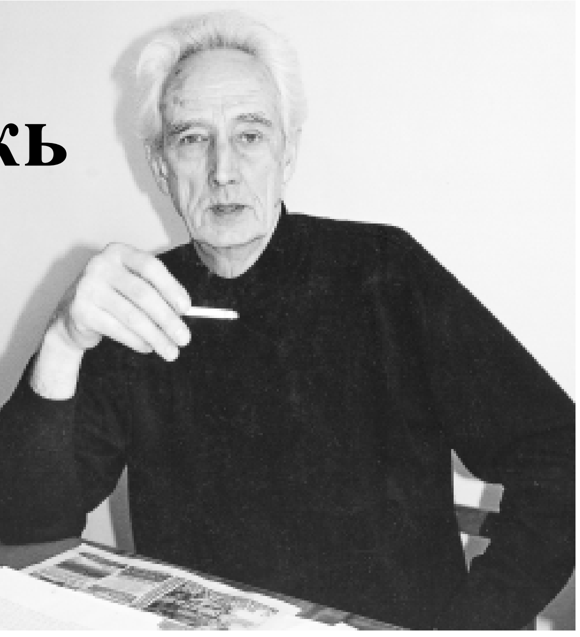

Къалэм и Мафэ Москва зыщыхагъэунэфыкIырэр илъэс 20 нахьыбэ хъугъэп, ау анахь мэфэкI кIэракIэу ар алъытэ. Илъэс къэс, Iоныгъо мазэм иапэрэ зыгъэпсэфыгъо мафэхэм атефэу, мыщ Iофтхьабзэ зэфэшъхьафхэр щызэхащэх: мэфэкI концертхэр, ермэлыкъхэр, фестивальхэр. Хэти ежь ышъхьэкIэ гъэшIэгъон горэ ахэм ахегъуатэ.

Ыпэрэхэм анахьэу мыгъэ къалэм и Мафэу агъэхьазырырэр Москва щыпсэурэ адыгэхэмкIэ Iофтхьэбзэ гъэшIэгъонхэмкIэ ушъэгъэщт. А зы мафэм, Iоныгъом и 2-м, ахэр рагъэкIокIыщтых ыкIи, мыщ зэрэщыхабзэу, цIыфыбэ ахэлэжьэщт.

Апэрэ Iофтхьабзэр — Московскэ дунэе тхылъ къэгъэлъэгъонермэлыкъыр — Урысые тхылъ индустриемкIэ анахьыжъ ыкIи анахь ин. Гуапэ хъурэр мэхьанэ зиIэ Iофтхьэбзэ игъэкIотыгъэм апэрэ илъэсэу щымытэу адыгэ литературэр къызэрэщагъэлъагъорэр, зэрэхагъахьэрэр ары. ГъэрекIо, социальнэ-экономическэ ыкIи социальнэ программэхэм я Фондэу Сергей Филатовыр зипащэм ыпкъ къикIэу, дунэе ермэлыкъым стенд щагъэпсыгъагъ, ар адыгэ тхэкIо IэпэIасэу Къуекъо Налбый фэгъэхьыгъагъ.

Джы мы 2010-рэ илъэсым, Iоныгъом и 2-м, сыхьатыр 15.00-м ВВЦ-м (павильонэу N 75-м), Московскэ дунэе тхылъ къэгъэлъэгъон-ермэлыкъыр зыщыкIорэм, Темыр Кавказым итхакIохэм ярассказхэр зыдэтхэ сборникхэу **«Лес одиночества»** («Зэкъомэз») ыкIи **«Цепи снежных гор»** («Къушъхьэ осхэм япшъэхъухэр») зыфиIохэрэм ялъэтегъэуцо щыIэщт.

Гу зылъыозгъатэрэр апэрэ сборникым ыцIэ — «Лес одиночества» («Зэкъомэз») — Къуекъо Налбый иаужырэ повесть цIэу иIэр зэрагъэфедагъэр ары.

Iоныгъом и 3-м, сыхьатыр 15.00-м щегъэжьагъэу 17.00-м нэс ВВЦ-м ипавильонэу N 75-м иконференц-залэу N 4-м щыкIощт адыгэ усакIоу, тхакIоу, драматургэу, зэлъашIэрэ общественнэ IофышIэшхуагъэу Къуекъо Налбый ишIэжь пчыхьэзэхахьэ.

Налбый иусэхэм къыщядджэщтых, итворчествэкIэ докладхэр Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ыкIи УФ-м наукэмкIэ ыкIи искусствэмкIэ яIофышIэшхохэм къыщашIыщтых. Налбый идраматургие техыгъэ сценическэ зарисовкэхэр УФ-м инароднэ артистэу Кукэнэ Мурат-рэ УФ-м изаслуженнэ артистэу Зыхьэ Заурры къагъэлъэгъощтых.

Ащ фэдэ бэрэ къыхэмыкIырэми, мы илъэсым зы мэфэкI шапхъэм къызэрэдилъытэу, а зы чIыпIэм (ВВЦ-м) адыгэхэр зыхэлэжьэхэрэ IофтхьэбзитIу зэрэщызэхащэрэм цIыфхэр щыгъэгъозэгъэнхэр игъоу тлъытагъэ. Тхылъ ермэлыкъым имызакъоу, **Iоныгъом и 2 — 5-м** Всероссийскэ къэгъэлъэгъопIэ гупчэм IэшIагъэхэм яя V-рэ Московскэ дунэе фестиваль щыкIощт. ТичIыпIэгъоу, ижъырэ лъэпкъ Iэмэ-псымэ гъэкIэракIэгъэ дахэхэр зышIырэ кIэлэ IэпэIасэу ПIатIыкъо Айдэмыр лъэпкъ IэшIагъэхэм яфестиваль хэлэжьэщт.

МэфэкI игъэкIотыгъэм цIыфхэм гъэшIэгъоныбэу щалъэгъущтым нэмыкIэу шIухьафтын гъэнэфагъи къыщяжэ — ар декоративнэ-прикладной искусствэмкIэ пкъыгъо зэфэшъхьафхэм ащыщэу агу нахь рихьыгъэр ащэфын зэралъэкIыщтыр ары.

Къалэм и Мафэу Москва щыкIощтым шIоигъоныгъэ зиIэхэр хэлэжьэнхэу ыкIи заплъыханхэу тигуапэу къетэгъэблагъэх.

*АР-м и ЛIыкIоу УФ-м
и Президент дэжь
ренэу щыIэм
ипресс-къулыкъу*

Нэбгырэ пчъагъэ ыгъэделагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, шышъхьэIум и 23-м къыщегъэжьагъэу и 29-м нэс республикэм бзэджэшIэгъи 163-рэ щызэрахьагъ. Ахэр укIыгъэ Iофэу 2, цIыфым ыпкъынэ-лынэ шъобж хьылъэхэр тыращагъэхэу 3, хъункIэн бзэджэшIагъэу 4, тыгъуагъэхэу 41-рэ, гъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIэгъэ 11, машинэр рафыжьагъэу 2, экономикэм ылъэныкъокIэ бзэджэшIэгъи 8, нэмыкIхэри.

БлэкIыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъэ 14 къатехъухьагъэу гъогу-патруль къулыкъум ыгъэунэфыгъ. Ахэм нэбгыри 3 ахэкIодагъ, нэбгырэ 20-м шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 18 къаубытыгъ.

Экономикэ бзэджэшIагъэхэм апэшIуекIогъэнымкIэ гъэIорышIапIэу АР-м и МВД щызэхащагъэм икъулыкъушIэхэм поселкэу Тульскэм щыпсэурэ бзылъфыгъэу бзэджэшIэгъэ пчъагъэ зезыхьагъэм иIоф джырэ лъэхъан зэхафы. Мы бзылъфыгъэм илъэс заулэм цIыфхэр ыгъэделэхэзэ, автокредитхэр аригъэштэщтыгъ. ПравэухъумэкIо органхэм зэрагъэунэфыгъэмкIэ, бзэджашIэм нэужым машинэхэр ыщэжьыщтыгъэх, къакIэкIырэ ахъщэр ежь зэрэфаеу ыгъэфедэщтыгъэ. Аужырэу ыгъэпцIэгъэ бзылъфыгъэу Мыекъопэ районым ит поселкэу Цветочнэм щыпсэурэм шышъхьэIум и 26-м милицием иIофышIэхэм закъыфигъэзагъ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, зигугъу къэтшIыгъэ бзэджашIэм илъэIукIэ илъэсэу тызыхэтым банкым къыIихыгъэ чIыфэмкIэ автомобилитIу ыщэфыгъэу зытыраригъэтхагъ. Хабзэ зэрэфэхъугъэу, автотранспортхэр бзэджашIэм псынкIэу ыщагъэх, ыгъэпцIагъэм чIыфэу телъыр ыпщыныжьынэу джы банкым квитанциехэр къыфехьыхых.

ШышъхьэIум и 26-м Мыекъопэ ОВД-м иуголовнэ розыск икъулыкъушIэхэм машинэхэр езыфыжьэщтыгъэ бзэджэшIэ куп къаубытыгъ. Тикъэлэ шъхьаIэ щыпсэурэ хъулъфыгъитIум чэщырэ къакIухьэзэ, урамхэм атет щагухэм адэт автомобильхэм алъыпплъэщтыгъэх, зи ащ арымыс зыхъукIэ, рафыжьэщтыгъэ е ясалонхэм арылъ пкъыгъохэр аратыгъукIыщтыгъэх. Следствием зэригъэунэфыгъэмкIэ, ащ фэдэ бзэджэшIэгъэ пшIы пчъагъэ нэбгыритIум зэрахьагъ. Ахэм яунэхэр зауплъэкIухэм, атыгъугъэ автомагнитолэхэр, динамикхэр, сотовэ телефонхэр къаратыгъэх. ПравэухъумэкIо органхэм джырэ лъэхъан уплъэкIун Iофтхьабзэхэр лъагъэкIуатэх.

ШышъхьэIум и 23-м Мыекъуапэ хъункIэн бзэджэшIагъэ щызэрахьагъ. Илъэс 15 ыкIи 16 зыныбжь пшъэшъэжъыехэм утын арахыгъ. Мы бзэджэшIагъэр зезыхьагъэр Тэхъутэмыкъое районым щыпсэурэ пшъашъэу илъэс 16 зыныбжьыр ары. Тикъэлэ шъхьаIэ иплощадэу «Зэкъошныгъэм» дэжь мы нэбгырищыр пивэ зэдешъохэу итыгъэх. ЗэпшъэшъэгъуитIум аIыгъ сотовэ телефонхэр бзэджэшIэ цIыкIум ыгу рихьыгъэх ыкIи ахэр къытырихынхэ гухэль ышIыгъ. Нэужым илэгъу пшъашъэхэм утын арихыгъ, телефонхэри къызIэкIигъэхьагъэх. Охътабэ темышIэу правэухъумэкIо органхэм бзэджашIэр къаубытын алъэкIыгъ. ХъункIэн бзэджэшIагъэ зезыхьагъэхэм уголовнэ пшъэдэкIыжь арагъэхьыным къыщежьэрэр илъэс 14-р арышъ, ащ хьапс къыхьын ылъэкIыщт.

ШIухьафтыныр Къыблэ Осетием нэсыгъ

2008-рэ илъэсым ишышъхьэIу мазэ Грузиер Къыблэ Осетием тебани, зао ришIылIагъ. Лажьи, хьакъи зимыIэ цIыфхэр ащ хэкIодагъэх, нэбгырэ пчъагъэхэм шъобжхэр хахыгъэх, унэхэр, еджапIэхэр, сымэджэщхэр, административнэ учреждениехэр, нэмыкIхэри зэхагъэтэкъуагъэх.

Гъэзетэу «Советская Адыгея» зыфиIорэм иIофышIэхэм мэзиим къыкIоцI тхъош республикэм ит библиотекэхэм апае тхылъхэр щаугъоигъэх, ащ фэшI акциеу «Цхинвал пэе библиотекэр» зыфиIорэ шIушIэ акцие щырагъэкIокIыгъ. Адыгеим щыпсэурэ цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэм мы Iофтхьабзэм дырагъэштагъ ыкIи художественнэ, научнэ, кIэлэцIыкIу ыкIи нэмыкI литературэ тхылъ мини 5-м ехъу къаугъоигъ. Тиреспубликэ щыщ тхакIохэм ыкIи шIэныгъэлэжьхэм ятхыгъэхэр, яIофшIагъэхэр ахэм ахэтых.

ШышъхьэIум и 29-м, чэщым, гуманитар шIухьафтыныр Къыблэ Осетием ращэжьагъ ыкIи мафэм сыхьатыр 14.00-хэм адэжь ткъош республикэм игъунапкъэ тхылъхэр зэрылъ автобусыр екIолIагъ. ШIушIэ акциер зэхэзыщэгъэ гъэзетым илIыкIохэр мы чIыпIэм тIэкIурэ щытынхэ фаеу хъугъэ. Ащ къыхэкIыкIэ, Къыблэ Осетием игъунапкъэ шышъхьэIум и 30-м, сыхьатыр 12.00-м ехъулIэу зэпачыгъэ къодый.

«Советскэ Адыгеим» ижурналистхэу гуманитар IэпыIэгъум игъусэхэ Дмитрий Кизяновымрэ Валерия Ломешинамрэ ткъош республикэм ипащэхэм, цIыф къызэрыкIохэм заIуагъэкIэщт, непэ ахэм ящыIэкIэ-псэукIэ зыфэдэм, гъэхъагъэу яIэхэм защагъэгъозэщт.

СИХЪУ Гощнагъу.

Телерадиокомпаниеу «Адыгея» зыфиIорэм иIофышIэхэм Адыгэ хэку телерадиокомитетым итхьамэтагъэу ХъутIыжъ Ким Къэншъао ыкъом идунай зэрихъожьыгъэр гухэкIышхо ащэхъу ыкIи щымыIэжьым иIахьылхэмрэ пэблагъэхэмрэ афэтхьаусыхэ.

«Адыгэ макъэм» иIофышIэхэр гухэкIышхо ащыхъоу фэтхьаусыхэх гъэзетым изэдзэкIакIоу ЛIышэ Саныет янэ дунаим зэрехыжьыгъэм фэшI.

НЕПЭ — ШIЭНЫГЪЭМ И МАФ

ЦIыф Iушхэм зэраIорэмкIэ, сыдрэ къэралыгъуи ибаиныгъэ зэралъытэрэр чIыдагъэу иIэр арэп, акъыл кIуачIэу хэгъэгум илъыр ары. Ар къэбгъэгъунэныр къэралыгъо Iофэу щытын фае. Ары зышъхьэ зылъытэжьырэ къэралыгъом акъыл кIуачIэу иIэр зыIэкIимыгъэкIыным, ар ихэгъэгу римыгъэкIыным, ащ IофшIэн амал ритыным зыкIапылъыр. Ащ тетэу щымытмэ, къэралыгъор зэтезы.

Акъыл кIуачIэм анаIэ тетыщт

КIэлэеджакIом ичаныгъэ, игуетыныгъэ елъытыгъэу шIэныгъэхэр зэригъэгъотынхэ ылъэкIыщт. Ау кIуачIэ тыримыгъэкIуадэу ахэр зыпшъэ ифэщтхэр, Тхьэм зишIэ шIэгъошIоу къыгъэхъугъэхэри щыIэх. Ахэр зыхэтхэм ахэмыкIухьэхэу, унаIэ атебгъэтызэ, яакъылкIэ аукIочIыщтым фэдиз гъэцэкIэн яптызэ, Iоф адэпшIэн фае. Шъыпкъэ, нэбгырэ 32 — 35-рэ зэрыс классым ахэм уащыдэлэжьэн плъэкIыщтэп. Адэ сыда шIэгъэн фаер?

Ащ иджэуап фэдэ мэхъу Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым гурыт еджапIэ пэпчъ сэнаущыгъэ зыхэлъ кIэлэеджакIохэр къыхэгъэщыгъэнхэмкIэ амал иIэн фаеу зэрилъытэрэр ыкIи ащкIэ къэкIуапIэу щыIэхэр къызэриIохэрэр. Ащ елъытыгъэу еджапIэхэм яIофшIэни джы зэхащэщт, зишIэ шIэгъошIухэр игъом къыхагъэщынхэм, ахэм Iоф адашIэным,

материальнэу IэпыIэгъу афэхъунхэм нахь анаIэ тырагъэтыщт.

Ау ар непэ къежьэгъэ Iоф пIомэ хэукъоныгъэ хъущт. Илъэс заулэ хъугъэу, лъэпкъ

ИлъэсиплIым къыкIоцI АдыгеимкIэ талант зыхэлъ ныбжьыкIэ 65-рэ хагъэунэфыкIыгъ.

проектэу «Гъэсэныгъ» зыфиIорэм къызэрэдилъытэу, гъэсэныгъэм, культурэм, искусствэм, спортым алъэныкъокIэ IэпэIэсэныгъэ зыхэлъ ныбжьыкIэхэр къыхагъэщых ыкIи къэралыгъо шIухьафтынхэр аратых. Ащ фэдэу шышъхьэIум икIэуххэм адэжь IэпэIэсэныгъэ зыхэлъ ныбжьыкIэхэу къэралыгъо IэпыIэгъу зэратыщтхэр къыхэзыгъэщырэ комиссием зэхэсыгъо иIагъ. 2006-рэ илъэсым Урысые Федерацием и Президент иунашъокIэ ащ фэдэ премие 5530-рэ илъэс къэс аратынэу Урысыем щагъэнэфагъ. Ащ щыщэу 1250-мэ сомэ мин 60 араты, нэбгырэ 4100-мэ сомэ мин 30 зырыз афагъэшъуашэ.

ИлъэсиплIым къыкIоцI АдыгеимкIэ талант зыхэлъ ныбжьыкIэ 65-рэ хагъэунэфыкIыгъ. Федеральнэ премиехэм анэмыкIэу республикэ бюджетым къыхэкIырэ ахъщэ шIухьафтынхэри аратых. Ащ фэдэу, республикэ целевой программэу «Адыгеим икIэлэцIыкIухэр» зыцIэм щыщ Iахьэу «ЗишIэ шIэгъошIу кIэлэцIыкIухэр» зыфиIорэм къызэрэдилъытэу, мыгъэ сомэ мини 10 зырыз хъурэ премии 10 афагъэшъошагъ.

Зэратыгъэхэм ащыщых Теуцожь районымкIэ гурыт еджапIэу N 9-м щеджэрэ Бэшкэкъо Разыет, Адыгэкъалэ дэт еджапIэу N 1-м чIэсэу ТхьалI Заринэ, Мыекъопэ профессиональнэ лицееу N 1-м щеджэрэ Даур Вячеслав, лицееу N 6-м икIэлэеджакIоу Алексей Потоцкэр, Адыгэ къэралыгъо университетым хэт гуманитар-техническэ колледжым щеджэрэ Уджыхъу Суандэ, искусствэхэм я Адыгэ республикэ колледжэу Тхьабысым Умарэ ыцIэ зыхьырэм истудентэу Дарья Лысенкэр, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым щеджэрэ Абэзэ Ислъам ыкIи нэмыкIхэр.

Гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ Урысыем и Министерствэ иунашъокIэ Мыекъопэ районымкIэ гурыт еджапIэу N 27-м щеджэрэ Наталья Комаровам ыкIи Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 17-м чIэс Сергей Вылцан къэралыгъо премиеу сомэ мин 30 зырыз къафагъэшъошагъ. Арышъ, мы лъэныкъомкIэ IофшIагъэ щыIэп пIон плъэкIыщтэп. Ау тапэкIэ ар агъэлъэшыныр ары къэралыгъо пащэхэр къызыфаджэхэрэр. Ары гъэсэныгъэм иIофышIэхэм язэIукIэу шышъхьэIум зэхащагъэри зыфэгъэхьыгъагъэр. Гъэсэныгъэм инепэрэ системэ мы лъэныкъор анахь шъхьаIэу щылъытэгъэн, Iофыр чыжьэу кIорэ къэралыгъо политикэу гъэпсыгъэныр

Илъэс заулэ хъугъэу, лъэпкъ проектэу «Гъэсэныгъ» зыфиIорэм къызэрэдилъытэу, гъэсэныгъэм, культурэм, искусствэм, спортым алъэныкъокIэ IэпэIэсэныгъэ зыхэлъ ныбжьыкIэхэр къыхагъэщых ыкIи къэралыгъо шIухьафтынхэр аратых.

ары къэралыгъо пащэхэм пшъэрылъэу къагъэуцурэр.

Адэ хэта зишIэ шIэгъошIоу, акъыл кIуачIэ зиIэу еджэнымкIэ е нэмыкI лъэныкъокIэ IэпэIэсэныгъэ хэлъэу алъытэрэр? Ахэр яакъылкIэ зыхэтхэм къахэщхэу, музыкэм, сурэтшIыным, къэшъоным, IэкIыб къэралыгъуабзэхэм язэгъэшIэн, литературэм, хьисапым, естественнэ наукэхэм ыкIи техникэм алъэныкъокIэ талант зыхэлъхэр, ахэм язэгъэшIэн къызыфэпсынкIэхэу, ахэм афэщагъэхэр арых. Ащ фэдэ сабыйхэр зыхэтхэм къахэщых, къин къащымыхъоу предметыр къагурэIо. ЗэкIэ кIэлэцIыкIухэм зэфэдэ амалхэр яIэхэми, сэнаущыгъэ зыхэлъхэм псынкIэу предметыр къагурэIо, зыхэтхэм апэ ешъых. Ахэм хэхъоныгъэ ашIыным пае яакъыл кIуачIэ къыхьыщтыр къыдэплъытэзэ, хэушъхьафыкIыгъэу Iоф адэпшIэн фае. Ау ащ тэ сыдигъо тыкъыфэкIощт? АщкIэ сыд амала тиIэхэр? Къалэм дэт еджэпIэ дэгъоу алъытэрэм икласс нэбгырэ 30 исмэ, кIэлэегъаджэм сыдэущтэу зишIэ шIэгъошIухэм Iоф адишIэщт? Къоджэ еджапIэм иклассэ нахь сабый макIэ исми, ахэм хэхъоныгъэ ашIынымкIэ нахь амал макIэ зэряIэр хэткIи шъэфэп. Арышъ, упчIэм упчIэр къыкIэлъэкIо. ГухэкI нахь мышIэми, джэуапыр къэзытыщтыр уахътэр ары ныIэп.

Къэралыгъохэу тэ зызэдгъапшэхэрэм лIэшIэгъуныкъом ехъугъэу акъыл кIочIэшхо зиIэ сабыйхэм якъыхэгъэщын, ахэм анибжь мэуцуфэ алъыплъэгъэным Iоф адашIэ, лъэпкъым иэлитэ мыкIодыным дэлажьэх. А IофшIакIэр бэшIагъэу японцэхэм къагурыIуагъ ыкIи сэнаущыгъэ зыхэлъ сабыйхэм яегъэджэн пае ахъщэм шъхьасыхэрэп. Израиль ащ фэдэ кIэлэцIыкIухэм якъыхэгъэщынкIэ ыкIи яегъэджэнкIэ шIуагъэ къытэу егъэджэн системэм Iоф щешIэ, ар къэралыгъом ишъэфэу къегъэгъунэ. Ащ фэдэх нэмыкI къэралыгъуабэхэри.

Акъыл кIочIэшхо зиIэ сабыйхэр гурыт еджапIэм ыгъэразэхэрэп. Ащ къыхэкIэу, ахэм шъхьафэу Iоф адэшIэгъэнымкIэ Европэм икъэралыгъохэм янахьыбэм ыкIи США-м программэхэр яIэх.

Дунэе зэгъэпшэнэу ашIыхэрэм къызэрагъэлъагъорэмкIэ, Урысыем икIэлэеджакIохэм лъэшэу уагъэгушIонэу щытэп. 2003-рэ илъэсым илъэс 15 зыныбжьхэм я Дунэе зэнэкъокъу икIэуххэмкIэ хэгъэгу 40-у зэнэкъокъугъэхэм тэ тикIэлэеджакIохэм я 25 — 30-рэ чIыпIэхэр аубытыгъэх. Я 5 — 9-рэ классхэм арысхэр Финляндием, Эстонием, Къыблэ Кореем якIэлэеджакIохэм ауж къинагъэх.

Пчъагъэхэм къызэрагъэлъагъорэмкIэ, акъылышхо зиIэ сабыйхэм я Дунэе зэнэкъокъухэм Урысыем иныбжьыкIэхэм чIыпIэ дэгъухэр къащахьхэу пIон плъэкIыщтэп. 2009-рэ илъэсым къалэу Бремен щыкIогъэ зэнэкъокъум дышъэ медалих Урысыем икIыгъэ кIэлэцIыкIухэм къыщахьыгъэми, командэ къахьыгъ. Ащ щеджэхэрэр непэ Урысыем иапшъэрэ еджэпIэ анахь дэгъухэм ачIахьэх. Джырэ уахътэ Москва дэт къэралыгъо университетым, Санкт-Петербург дэт университетым, Москва дэт физикэ-техническэ университетым нэбгырэ 30 ястудентых ыкIи яаспирантых.

Хьисап еджапIэм чIэсхэр Дунэе конгрессхэу, конференциехэу, семинархэу Данием, Болгарием, Мексикэм, Москва ыкIи нэмыкI чIыпIэхэм ащыIагъэхэм ахэлэжьагъэх.

Ащ фэдэу, апшъэрэ къэралыгъо еджэпIитIоу республикэм итхэм ястудентхэм гъэхъагъэу яIэхэми ягугъу къэпшIын плъэкIыщт. Ахэр наукэм, культурэм, искусствэм ыкIи спортым алъэныкъокIэ дунэе зэнэкъокъухэм ахэлажьэх ыкIи яIэпэIэсэныгъэ къащагъэлъагъо.

Гурыт еджапIэхэмкIэ 2009 — 2010-рэ илъэс еджэгъум ушэтын краеведческэ IофшIагъэхэр къызэрахьылIэгъэ Всероссийскэ зэнэкъокъум Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 2-м икIэлэеджакIоу Ольга Чернышовам а I-рэ степень зиIэ дипломымрэ къэралыгъо шIухьафтынрэ къыщыфагъэшъошагъэх. Мыекъуапэ игурыт еджапIэу N 10-м чIэсэу Гъунэжьэкъо Саидэ ыкIи Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 22-м щеджэу Дарья Вихор краеведениемкIэ Всероссийскэ еджэнхэм я II-рэ

Тэ тиреспубликэкIэ ныбжьыкIэхэм яакъыл кIуачIэ зыщызэIукIэрэ чIыпIэу щыт Адыгэ къэралыгъо университетым естественнэ-хьисап еджапIэу хэтыр. Ащ илъэс 12 хъугъэ Iоф зишIэрэр. А уахътэм къыкIоцI еджапIэм чIэсхэр Всероссийскэ олимпиадэхэм ахэлажьэхэзэ, хьисапымкIэ диплом 83-рэ ыкIи физикэмкIэ диплом 15 къахьыгъ.

хэм язэнэкъокъу Китаим ыкIи Японием якIэлэцIыкIухэм ахьыгъ.

Тэ тиреспубликэкIэ ныбжьыкIэхэм яакъыл кIуачIэ зыщызэIукIэрэ чIыпIэу щыт Адыгэ къэралыгъо университетым естественнэ-хьисап еджапIэу хэтыр. Ащ илъэс 12 хъугъэ Iоф зишIэрэр. А уахътэм къыкIоцI еджапIэм чIэсхэр Всероссийскэ олимпиадэхэм ахэлажьэхэзэ, хьисапымкIэ диплом 83-рэ ыкIи физикэмкIэ диплом 15 степень зиIэ дипломхэр къащафагъэшъошагъэх.

Гъэхъагъэхэр республикэм иIэхэми, ахэр нахь зэкIэупкIагъэхэу, пшъэрылъ гъэнэфагъэм фэлажьэхэу IофшIэныр зэхэщэгъэн фае. Ары къихьэгъэ илъэс еджэгъум гъэсэныгъэм иучреждениехэр зыдэлэжьэщтхэр.

СИХЪУ Гощнагъу.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъэх.

2010-рэ ИЛЪЭСЫМКІЭ КІЭТХЫКІЫЖЬЫНЫР

КІэтхыкІыжьакІохэр етэгъэблагъэх

Урысыем щыпсэурэ цІыфхэм якІэтхыкІыжьынэу 2010-рэ илъэсым щыІэщтым хэлэжьэнхэм фэшІ ІофшІапІэм Іухьэхэ зышІоигъохэр зыщыгъозэнхэ фэе къэбархэр кыхэтэутых. Ащ фэдэ шІоигъоныгъэ зиІэхэр мы ІофыгъомкІэ Адыгэ Республикэм статистикэмкІэ и ГъэІорышІапІэ иотделениехэу районхэм ащыІэхэм зафагъазэмэ хъущт.

Адыгэ Республикэм истатуправление илІыкІохэу районхэмрэ къалэхэмрэ ащыІэхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр.

иномер	статистикэм ирайон отдел ыцІэр	адресыр	телефоныр	щылэжьэрэ цІыфхэр
1	лІыкІоу, уполномоченнэу Мыекъуапэ щыІэр	385000, къ. Мыекъуапэ Жуковскэм иур., 54, к 29	52-61-62	Охрименко Вера Борисовна
2	лІыкІоу, уполномоченнэу Адыгэкъалэ щыІэхэр	385000, Адыгэкъал, Лениным иур., 31	(87772) 9-29-52	Дауне Людмила Александровна ЗекІогъу Марин Юсыф ыпхъу
3	лІыкІоу, уполномоченнэу Кощхьэблэ районым щыІэхэр	385400, Кощхьабл Зэкъошныгъэм иурам, 56	(87770) 9-12-09	Быжь Марыет Нурбый ыпхъу ПщыунэлІ Адам Аскэрбый ыкъу
4	лІыкІоу, уполномоченнэу Красногвардейскэ районым щыІэхэр	385300, с. Красногвардейскэр, Чапаевым иур, 93,к.9	(87778) 5-25-06	Сокович Татьяна Архиповна Беляева Валентина Николаевна
5	лІыкІоу, уполномоченнэу Мыекъопэ районым щыІэхэр	385730, п. Тульскэр ур. Советскэр, 40	(87777) 5-11-81	Хьатитэ Зубер Бэчы ыкъу Замалотова Людмила Георгиевна
6	лІыкІоу, уполномоченнэу Тэхъутэмыкъое районым щыІэхэр	385100, къу. Тэхъутэмыкъуай, Лениным иур.	(87771) 9-61-12	Еутых Зарем Заурбый ыпхъу ЩэшІэ Хьамед Махьмудэ ыкъу
7	лІыкІоу, уполномоченнэу Теуцожь районым щыІэхэр	385230, Пэнэжьыкъуай, ур. Октябрьскэр, 21	(87772) 9-71-46	Дауне Людмила Александровна Іэшъынэ Рэмэзан Хьисэ ыкъу
8	лІыкІоу, уполномоченнэу Шэуджэн районым щыІэхэр	385440, Хьакурынэхьабл, Шэуджэным иур., 13	(87773) 9-24-28	Хьакъунэ Асыет Рэмэзан ыпхъу Даур Аслъан Аскэрбый ыкъу
9	лІыкІоу, уполномоченнэу Джэджэ районым щыІэхэр	385600, ст. Джаджэр, ур. Советскэр, 26	(87779) 9-13-76	Стахеева Елена Дмитриевна Сторожева Тамара Шакирзяновна

ІофшІапІэм Іухьэхэ зыхъукІэ **паспортыр, ИНН-р, страховой свидетельствэр** аІыгъынхэ фае. 2010-рэ илъэсымкІэ кІэтхыкІыжьыныр регъэкІокІыгъэным фэшІ пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ Іоф зышІэщт мыщ фэдэ лэжьакІоэр ищыкІэгъэщтых: **счетнэ участкэхэм якІэтхыкІыжьакІохэр, стационар участкэхэм якІэтхыкІыжьакІохэр, инструкторхэр, кІэтхыкІыжьыпІэ участкэхэм япащэхэр.**

Счетнэ участкэхэмрэ стационар участкэхэмрэ якІэтхыкІыжьакІохэм чъэпыогъу мазэм и 8-м къыщегъэжьагъэу и 29-м нэс Іоф ашІэщт, инструкторхэм — чъэпыогъу мазэм и 4-м къыщыкІэдзагъэу шэкІогъу мазэм и 3-м нэс, кІэтхыкІыжьыпІэ участкэхэм яІэшъхьэтетхэм Іоныгъо мазэм и 13-м къыщыублагъэу шэкІогъу мазэм и 11-м нэс Іоф ашІэщт.

КІэтхыкІыжьакІом ипшъэрылъхэр:

— кІэтхыкІыжьыныр зэрэзэхэщэгъэщтым фэгъэхьыгъэ инструкциехэр дэгъоу зэригъэшІэнхэр, цІыфхэм яупчІызэ, кІэтхыкІыжьынымкІэ документацием, шэпхъэ документхэм ящыкІагъэр аритхэныр;

— цІыфхэм япсэупІэ унэхэр зэригъэлъэгъухэзэ, счетнэ участкэхэм кІэтхыкІыжьыныр ащызэхищэныр, мыщ дэжьым цІыфхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр къыугъоинхэр;

— счетнэ участкэм къыхиубытэхэрэм кІэтхыкІыжьыным ипрограммэ диштэу адэгущыІэныр, упчІэхэр аритыныр, къыраІуагъэхэр бланкхэм аритхэжьыныр;

— цІыфэу кІитхыкІыжьыгъэхэм япчъагъэ къылъытэжьыныр, сопроводительнэ документхэм зэрищыкІагъэм тетэу аритхэжьыныр;

— инструкторхэм къыраІорэр ыгъэцэкІэныр;

— кІэтхыкІыжьынымкІэ тхьапэхэу, документациехэу ыгъэфедагъэхэр къэухъумэгъэнхэмкІэ, цІыфхэм ахэупчІыхьэ зэхъум конфиденциальнэ къэбарэу къыІэкІэхьагъэхэр нэмыкІхэм ямыгъэшІэгъэнымкІэ Всероссийскэ кІэтхыкІыжьынымкІэ ФЗ-у щыІэм ия 8-рэ статья диштэу пшъэдэкІыжь зэрихьырэр зыщигъэгъупшэ хъущтэп.

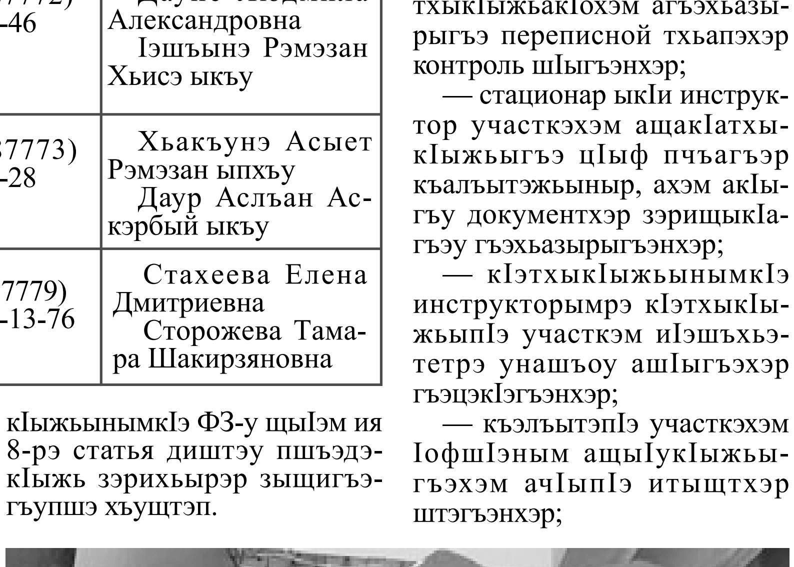

Стационарнэ участкэм икІэтхыкІыжьакІо ышІэн фаехэр:

— кІэтхыкІыжьыныр зэрэзэхэщэрэ шІыкІэм фэгъэхьыгъэ инструциехэр, цІыфхэм зэряупчІыщтыр, кІэтхыкІыжьынымкІэ документациер, шэпхъэ документхэу цІыфхэм якІэтхыкІыжьын фэгъэхьыгъэхэр тэрэззэу зэрэбгъэфедэщтхэр;

— стационар участкэм, инструкторскэ е переписной участкэхэм кІэтхыкІыжьыным иІоф хэлэжьэным пае къякІолІэгъэ цІыфхэм зэряупчІыщтхэр ыкІи переписной тхьапэхэм зэрадитхэщтыр;

— переписной тхьапэхэу хьазыр хьугъэхэр цІыфхэр зыщыпсэухэрэ чІыпІэхэм (адресхэм) адиштэу счетнэ участкэхэм атегощэгъэнхэр;

— счетнэ участкэхэм якІэтхыкІыжьакІохэм агъэхьазырыгъэ переписной тхьапэхэр контроль шІыгъэнхэр;

— стационар ыкІи инструктор участкэхэм ащакІатхыкІыжьыгъэ цІыф пчъагъэр къалъытэжьыныр, ахэм акІыгъу документхэр зэрищыкІагъэу гъэхьазырыгъэнхэр;

— кІэтхыкІыжьынымкІэ инструкторымрэ кІэтхыкІыжьыпІэ участкэм иІэшъхьэтетрэ унашъоу ашІыгъэхэр гъэцэкІэгъэнхэр;

— къэлъытэпІэ участкэхэм ІофшІэным ащыІукІыжьыгъэхэм ачІыпІэ итыщтхэр штэгъэнхэр;

— кІэтхыкІыжьынымкІэ тхьапэхэмрэ документациемрэ къэгъэнэжьыгъэнхэмкІэ, цІыфхэм яупчІыхэ зэхъум конфиденциальнэ къэбарэу къаІэкІэхьагъэхэр нэмыкІхэм аІэкІэмыгъэхьэгъэнымкІэ (ФЗ-у «О Всероссийской переписи населения» зыфиІорэм ия 8-рэ статья диштэу) пшъэдэкІыжь зэрахьырэр зыщамыгъэгъупшэныр.

КІэтхыкІыжьынымкІэ участкэм иинструктор ышІэн фаехэр (ифункциехэр):

— кІэтхыкІыжьыным хабзэу хэлъхэм, цІыфхэм узэряупчІыщтым, кІэтхыкІыжьынымкІэ документацием, нормативнэ документхэм афэгъэхьыгъэ инструкциехэр зэригъэшІэнхэр;

— кІэтхыкІыжьынымкІэ участкэр ІофшІэным зэрэфэхьазырыр ыуплъэкІуныр;

— цІыфхэм тэрэззэу яупчІыхэмэ, къанэ щымыІэу кІэтхыкІыжьыным зэкІэри къыхырагъэубытэмэ ыуплъэкІунхэр;

— инструкторхэмрэ кІэтхыкІыжьакІохэмрэ яІофшІэн пэщэныгъэ дызэрихьэныр;

— инструкторхэм язаписной тхылъхэм ищыкІагъэр адэтхэгъэныр, инструктор участкэхэм кІэтхыкІыжьынымкІэ документхэр ащызэгурыгъэІогъэныр, стационар участкэхэм якІэтхыкІыжьакІохэм яІофшІэн зэхэщэгъэныр, кІэтхыкІыжьыпІэ участкэм иунэ дежурствэр щызэхэщэгъэныр;

— кІэтхыкІыжьакІохэр яІофшІэн, цІыфхэм зэряупчІыщтхэм, кІэтхыкІыжьынымкІэ документхэр зэрэбгъэтэрэзыжьыщтым афэгъэсэгъэнхэр;

— мафэ къэс инструкторхэмрэ кІэтхыкІыжьакІохэмрэ яІофшІакІэ уплъэкІугъэныр;

— контрольнэ документхэу агъэхьазырыгъахэхэр (заполненнэхэр) зэхэфыгъэнхэр, инструкторхэм агъэхьазырыгъэхэ материалхэр къаІыхыгъэнхэр, кІэтхыкІыжьыпІэ участкэмкІэ кІэуххэр зэфэхьысыжьыгъэнхэр, районым, къалэм кІэтхыкІыжьынымкІэ яуполномоченнэхэм аІэкІэгъэхьажьыгъэныр.

ПІэлъэ гъэнэфагъэкІэ Іоф зышІэщтхэр тэштэх. Тяжэ кІэтхыкІыжьэкІо ІофшІэныр зигунэсхэм.

ПІУНЫГЪЭМРЭ ЛЪЭХЪАНЫМРЭ

Узэфэзыщэн зылъэкІыщтыр нахьыб

Быслъымэн диным пыщэгъэ ныбжьыкІэхэр щыІэныгъэм къызыдихьырэ зэхьокІыныгъэхэм нахь чанэу ахэлажьэхэ хъугъэ. Культурэм, спортым, пІуныгъэм афэгъэхьыгъэ Іофыгъохэм яшІуагъэу къащагъакІорэр тинэрылъэгъу.

НэкІмазэр рагъэжьэным ыпэкІэ футбол цІыкІумкІэ Адыгэ Республикэм изэнэкъокъухэр Мыекъуапэ апэрэу зэрэщыкІуагъэхэр тщыгъупшэжьырэп. ЗэІукІэгъумэ тшІогъэшІэгъонэу тяплъызэ, адыгэ гущыІэжъхэр футболым еплъырэмэ къаІоу зэхэтхыгъ.

Футболист анахь дэгъухэу къыхахыгъэхэ Тао Мурат, Шъхьащэкъо Ким, Хэжъ Мурат.

Ары, нэбгыришъэ зыгъэдаІорэр нэбгыришъэ ауас. Адыгэ Республикэмрэ Краснодар краимрэ ащыпсэурэ быслъымэнхэм якомандэхэр зызэдешІэхэм, Адыгэкъалэ, Мыекъуапэ, Кощхьаблэ, Мэфэхьаблэ, Ермэлхьаблэ, нэмыкІхэм къарыкІыгъэмэ уащытхъунэу зыкъагъэлъэгъуагъ. Футболистхэр зэхэщакІомэ лъэшэу афэрэзагъэх.

— Узыщыпсэурэр къэуубыныр тэрэзыІоп, ау зытетыр къэпІоныр нахьышІу, — игупшысэмэ тащегъэгъуазэ Адыгэкъалэ икомандэ икъэлэпчъэІутэу, хирург ІэпэІасэу Хэжъ Муратэ. — Шъоным пыщэгъэ ныбжьыкІэу тиреспубликэ щыпсэурэр макІэп. Автомобиль зэутэкІэм кІалэу ахэкІуадэрэр бэ. НахьышІуба футбол, волейбол,баскетбол ешІэнхэр?!

Анахь дэгъоу ешІагъэмэ ащыщ футболистым Емыж Нурбый фэгушІо.

Спорт лъэпкъэу къыхахын алъэкІыщтыр зэп ыкІи тІоп.

— Динымрэ пІуныгъэмрэ зэпхыгъэх, — еІо Кощхьаблэ икомандэ щешІэгъэ Тао Муратэ. — Тикъуаджэхэм нахьыбэрэ пчыхьэзэхэхьэ гъэшІэгъонхэр, спорт зэнэкъокъухэр ащызэхарэщэх. ЗэІукІэгъумэ ныбжьыкІэхэр чанэу ахэлэжьэнхэм пае динлэжьхэм, къоджэ псэупІэмэ япащэхэм, нэмыкІ кІэщакІохэм зэпхыныгъэу зэдыряІэр агъэпытэн фае.

Тао Муратэ футбол ешІэгъухэм захэлажьэм, къэлапчъэм Іэгуаор зэкІэми анахьыбэрэ дидзагъ. Хэжъ Муратэ «КъэлэпчъэІут анахь дэгъу» зыфиІорэ щытхъуцІэр къыфаусыгъ. Шъхьащэкъо Кимэ футболист анахь дэгъоу алъытагъ. Нэбгырищми хэушъхьафыкІыгъэ кубокхэр афагъэшъошагъэх.

Кощхьаблэ икомандэ щешІэгъэхэ Миндыу Артуррэ Мэрэтыкъо Мухьарбыйрэ футболым изакъоп ашІогъэшІэгъоныр. Быслъымэн диным пІуныгъэмкІэ шІуагъэу къытырэм мэхьанэ гъэнэфагъэ раты. Тилъэпкъ шэн-хабзэхэр къэухъумэгъэнхэм фэгъэхьыгъэу Адыгэ Республикэмрэ Пшызэ шъолъыррэ ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбый къыІуагъэм дырагъаштэ. НыбжьыкІэхэр диным, культурэм нахьышІоу апыщэгъэнхэ фае.

НэкІмазэр зытекІыкІэ, бжыхьэм АР-м ыкІи Краснодар краим ащыпсэурэ быслъымэнхэм спорт зэнэкъокъухэр зэхащэнхэ ямурад. Ар Іофыгъо дэгъукІэ тэлъытэ, кІэщакІомэ шІоу щыІэр къадэхъунэу Тхьэм тафелъэІу.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

Кощхьаблэ ифутбол командэ хэтхэм ащыщхэмрэ динлэжьхэмрэ.

ДИН ШІЭНЫГЪЭМРЭ НЫБЖЬЫКІЭХЭМРЭ

Дэгъум уфепІу

Непэ щыІэныгъэм утезыгъэплъэхъукІынэу, узыІэпызыщэнэу хэтыр бэ. ГухэкІ нахь мышІэми, тиныбжьыкІэхэм мымакІэу ахэтэлъагъо шъон пытэхэр, кІэпыр зыгъэфедэхэрэр. Мыхъун зекІуакІэхэр къызыхафэхэрэр тиІэх. Диным пылъхэр ахэм дамыхьыхыхэу гъогу зафэм рэкІох, шІумрэ гукІэгъумрэ язехьакІоу щытых. Диным икъежьапІэ, ащ лъапсэу иІэм, тилъэпкъ къызэтенэнымкІэ ныбжьыкІэхэм анаІэ зытырадзэн фаехэм къатедгъэгущыІагъ Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбый.

Диным зы лъапс иІэр

Дунэе хабзэ хъугъэу щыІэныгъэм щыхахыгъэ динхэм лъапсэу яІэр зы: ІэдэбныгъэмI, мамырныгъэм, зэфэныгъэм цІыфыр афэлэжьэныр ары. Динхэм лъапсэу яІэр Пегъымбарэу Адэм къыщежьагъ. ЩыІэныгъэм къыщыфэфедэщтхэр зэрытыгъэ свитки 10 (нэкІубгъо) Алахьталэм къыфигъэкІогъагъ. Ащ цІыфхэр зэрэмыукІынхэу, дахэу зэфыщытынхэу, Алахьталэм дунаим къытыригъэхъуагъэхэм зэрадзэекІощтыр итыгъ. А лъэхъаным цІыфым ищыІэныгъэ макІэ щищыкІэгъэщтыр Алахьталэм къыритыгъагъ. Ащ ыуж, лъыкІуатэ къэс, цІыфым иакъыл, ищыІэныгъэ зэрахахъорэм елъытыгъэу, Алахьталэм дином къыхигъахъомэ, нахь лъэшэу къыгъэпытэзэ Торэри, Библиери, КъурІанри зым зыр ипыдзэжьынэу, зым зыр ихэгъэхъожьынэу къырегъэхы.

ЦІыфыр дунаим тыриІэтыкІыгъ

Алахьталэм цІыфым акъыл къыритыгъэшъ, кІочІэшхо иІ. Дунаим тетыр зэкІэ ыгъэфедэн елъэкІы. Торэм, Библием, КъурІаным зэрарытхагъэм фэдэу дунаир дгъэпсэуалъэмэ, мамырэу тызэдыщыІэщт. Тыгъоным, бзэджэшІэным, цІыф гъэцІыкІуным ахэмытхэу, акъылэу, амалэу яІэр агъэфедэзэ зэрэщыІэнхэ фаехэр тиныбжьыкІэхэм къагурыІонэу тыфай. КъурІаным къызэрэщиІорэм тетэу цІыфым акъылэу, амалэу къыритыгъэхэр ыгъэфедэхэзэ, зэзэгъыныгъэ тазыфагу илъэу, бзэу тІулъым емылъытыгъэу, «цІыфы» зыцІэ пстэуми тызэдэлэжьэн фае.

Алахьталэм къыІуагъ: «Адэмрэ Хьаомрэ къатекІыгъэхэр, шІу шъузэрэлъэгъу, шъузэрэлъыт! «ЦІыфы» зыцІэр дунаим тесІэтыкІыгъ». Уашъуи, тыгъи, чІыгуи, жьыбгъи, ощхи, псыхэри Алахьталэм къызфигъэшІыгъэр цІыфыр ары. Ащ фэдиз шІур Тхьэм къызэритыгъэ цІыфхэм сыд пае тызэпыин, тызэгурымыІон фая?

Шъыпкъагъэ хэлъэу ылэжьын фае

ЦІыфым ригъэжьэгъэ Іофым шъыпкъагъэу хэлъыр пхырищын фае. Іофым хьилагъэ, тыгъуагъэ зыхаплъхьэкІэ кІэкІырэп. Джащ фэд диныри. Непэ диным пылъ ныбжьыкІэхэр КъурІанымрэ Пегъымбарым къыІуагъэхэмрэ атетхэу ар алэжьын фае. Мыхьо-мышІагъэу Темыр Кавказым ичІыпІэ зэфэшъхьафхэм къэщыхъугъэу зэхэтхыхэрэр быслъымэн диным ихьакъыхэп.

«Джэхьадмэ анахь иныр цІыфым ежь инэф, ыпс, ыгу, гъогу къабзэ ар тетыныр ары. Джэхьадмэ анахь цІыкІур Іашэр ары» — ыІуагъ Пегъымбарым. Уикъэралыгъо, уилъэпкъ е пшъхьэкІэ зыкъэухъумэжьыщтмэ ары Іашэ джэхьадыр. Іашэр къэпштэн узыфитыр уиукІынэу пый къызыпфакІокІэ ары. Ащ дэжьым уеупчІын фае: «Сыд сызыфэбгъэпыирэр? Ори сэри тылэжьэн тыфит. ТІуми тышъхьафит». Щэ епІуагъэу къызыомыдэІукІэ, джащыгъур ары Іашэр къыптезыщэягъэр уукІын узыфитыр. УукІыгъэм сабый цІыкІу иІэмэ, ар такъыры охъуфэкІэ ппІужьынэу щыт. Иунагъо уиягъэ ебгъэкІын уфитэп. Иунэ, имылъку шІобгъэкІодхэ хъущтэп.

НыбжьыкІэхэу диным пыхьэхэрэм янэ-ятэхэр гумэкІынхэу къызыхэкІырэр къытпэблэгъэ республикэхэм къащыхъурэ гумэкІыгъохэр ары. «ДинлэжьымIы ышъхьэ икъэбзэныгъэкІэ, изекІуакІэкІэ, ишэнкІэ, шІу пстэумкІэ щысэтехыпІэу щытын фае», — къыщеІо КъурІаным.

Непэ ныбжьыкІэу мэщытым къакІохэрэм шэпхъэ къабзэу Алахьталэм КъурІаным къыщигъэлъэгъуагъэр замыгъэцакІэкІэ, шъорышІыгъэ, зэмызэгъыныгъэ къахафэ зыхьукІэ, джэхьнэмыр ары якІуапІэр. Тимэщытхэм ныбжьыкІэхэр бэу къякІуалІэхэшъ тэгушІо, тэгушхо. Ахэр шэпхъэ къабзэхэм атетынхэ фае. Мэзэ зытІущым мэщытым къакІохэрэм диныр ашІэу къащэхъу. Ар тэрэзэп. ЗэкІэмэ анахь Іофэу тиІэр тиныбжьыкІэхэр мамырхэу, тянэмэ гухэкІ нэпсыр рамыгъэхэу, тисабыймэ лъыпсыр амыгъачъэу, рэхьатныгъэу тихэку илъыр ильэсыбэрэ къэтыухъумэныр ары. Ауштэу тыщыІэным пае тиныбжьыкІэхэр зэфэныгъэм игъогу тетхэу псэунхэ фае. Мыхэм къыткІэхъухьэхэрэр ягупшысэнхэу тыфай. Тиреспубликэ мамырэу илъыр дгъэпытэным, ар къэтыухъумэным тызэдыдэлэжьэн фае, ар типшъэрылъ шъхьаI.

ДАУТЭ Анжел.

ЛІАКЪОХЭМ КЪАРЫКIУАГЪЭМ ТЫТЕГУЩЫIЭ

Даурхэм ялIыбланэхэр

(КъызыкIэлъыкIорэр шышъхьэIум и 31-м къыдэкIыгъэм ит).

Батыр ыкъо Хьазрэт

Хьазрэт Батырович! ЗыцIэ адыгабзэкIэ, зятэ ыцIэ урысыбзэкIэ къатIозэ лIэу тызаджэщтыгъэр Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым илъэситфэ тычIэсыфэ анахь кIэлэегъэджэ гъэшIуагъэу тиIагъэхэм ащыщыгъ. ЛIы дэхэ зэкIужьэу, шэн гъэтIылъыгъэу хэлъымкIэ уехъопсэнэу, сыдигъуи шъабэу гущыIэу, изекIокIэ-шIыкIэхэр ренэу щысэтехыпIэхэу ары тигукъэкIыжьхэм а адыгэлI хьалэмэтыр непэ къызнэсыгъэм къызэрахэнагъэр.

Зигугъу къэсшIынэу къезгъэжьагъэр бэмэ къашIагъэу сэгугъэ. Ары, джа Адэмые къуаджэм пылъ хьишъэр зыгъэдэхэрэ лIэкъо шIагъоу Даурхэм лIышIу пчъагъэу къахэкIыгъэхэм ясатырэ хэт Хьазрэтэу Батыр икIэлэхэ Алджэрыерэ Налбыйрэ аш зыфасIорэр. Ары, кIэлэегъэджэн Iофым къыгъэшIагъэм инахьыбэрэ уахътэр фэзыгъэлэжьэгъэ, тихэгъэгу пый мэхъаджэр заокIэ къызыфелъым, якъоджэ кIэлабэхэм афэдэу дзэ шъуашэр зыщилъи, ТекIоныгъэшхор къытфыдэзыхыгъэ дзэкIолI лIыхъужъхэм ясатырэ хэтыгъэ Даур Хьазрэтэу тщымыгъупшэныр къэзылэжьыгъэр ары зыфасIорэр.

Зэо гугъум сызыхахьэм, къэбарэу сишIэжь къыхэнагъэ горэм сшъхьэ зыкъыридзэжьыгъ. Илъэс 55-м ехъукIэ узэкIэIэбэжьмэ, АКъПИ-м тычIэсзэ, сыхьат еджэгъур зэрэтыухыгъэмкIэ макъэ къэзыгъэIугъэ одыджыным щагум тыкъырищыгъэу кIэлэ заулэ тызэхэтэу зэо Iофхэм татегущыIэщтыгъ. Зэмызэгъыныгъэ горэ тазыфагу къихьагъэу тызэрэгъэгущыIэзэ, адыгабзэмкIэ тезыгъэджэрэ Даурыр щагум къыдэхьагъэу къэлъэгъуагъ. Благъэу къызытэкIуалIэм, къытхэтхэм ащыщ зыфигъази еупчIыгъ:

— Хьазрэт Батырович, заом ори ущыIагъэба?

УпчIэу ритыгъэм зэримыгъэразэрэм имэкъэгъэIоу молIы нэгу фыжь къабзэм ынэгушIухьэхэм плъыжьышэ тIэкIу къячъагъ. Сыдигъуи зэрихабзэгъэу, лъэшэу Iофы зыригъэшIэу джэуапыри къытыжьыгъ:

— СыщыIагъэп сэ, икубзыпIэм сыхэтыгъ нахь. Адыгэм «сыщыIагъ» зиIокIэ, къикIын ылъэкIыщтым уегупшысэн фае. УщыIагъэмрэ ухэлэжьагъэмрэ зэтекIых, укIоу зыгорэм укъеплъэу къэбгъэзэжьмэ ущыIагъ, ухэтыгъэр фэшъхьаф.

Ары, 1914-рэ илъэсым къэхъугъэ Хьазрэт къоджэ кIэлэегъэджэ ныбжьыкIэу 1941-рэ илъэсым ишышъхьэIу мазэ и 15-м Дзэ Плъыжьым кIулыкъур щихьынэу ащагъ. Зенитнэ артиллерием фэгъэзэгъэщтхэр зыщагъэхьазырхэрэ училищэу къалэу Краснодар дэтыгъэр охътэ гъэкIэкIыгъэкIэ къырагъэухи, 1942-рэ илъэсым имэззэ мазэ апэрэу фронтым Iухьагъ. Къалэу Ростов-на-

Даур Хьазрэт.

Дону щыригъажьи, Прагэ зыщигъэ гъогу къин кIыхьэу зэо мэшIолыгъаем пхырыкIыгъэр зэпичыгъ. Апэ Къыблэ-КъокIыпIэ фронтым взводым икомандирэу къулыкъур щихьызэ, зэуабэхэм ахэлэжьагъ. 1944-рэ илъэсым я 4-рэ Украинскэ фронтым хэхьэрэ полкхэм ащыщ связымкIэ пэщэныгъэ щызэрихьэзэ, изэо гъогу лъигъэкIотагъ. Тидзэхэм пыир иб ргъэзызыхьажьи, текIоныгъэр къызыдах нэужи адэмые кIалэм заор ыухыгъагъэп, Чехословакием игупчэ къалэу Прагэ пыеу зыкъэзытынэу фэмыехэм заоу щарашIылIэжьыгъагъэми Хьазрэт хэлэжьагъ.

Икъоджэ гупсэу Адэмые Даур Хьазрэт зэо ужым къызегъэзэжьым, зэрэкапитаныр къэзыушыхьатырэ тэмэтелъхэр телъыгъэх. КъыхэкIыгъэ укIыщтыгъэх ыбгъи наградэ зэфэшъхьафхэу заом къыщигъэхъагъэхэр: Жъогъо Плъыжьым иорден, Хэгъэгу заом иорденэу я 2-рэ степень зиIэр, медаль пчъагъэ.

1945-рэ илъэсым иIоныгъо мазэ къыщегъэжьагъэу къыгъэшIэгъэ уахътэм Даур Хьазрэт ищыIэныгъэ анахьэу зыфигъэлэжьагъэр народнэ гъэсэныгъэр ары. КъыхэкIыгъэх илъэсхэр Адыгэ кIэлэегъэджэ училищым идиректорэу, Адыгэ хэкум народнэ гъэсэныгъэмкIэ иотдел ипащэу. Анахь охътабэрэ зыщылэжьагъэр Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтыщтыгъэу джы университет хъужьыгъэр ары. Ригъэджагъэхэми, Iоф зыдишIагъэхэми агу ар къызэринэжьыгъэр цIыфышIу дэдэу, гъэсэныгъэ Iофым лъэшэу фэIэпэIасэу, хэти IэпыIэгъу фэхъуным ренэу фэхьазырэу ары.

Сэри илъэситфэ сыригъэджагъэшъ, Хьазрэт Батырович губжыгъэу, ынэгу чэфыгъэм къыбгынагъэу слъэгъугъэп. Сыдигъо гущыIэгъу къыпфэхъугъэми, бэкIэ унахьыкIэми, ежьым зыпфигъадэу, зыптырымыIэтыкIэу узгъэгумэкIырэ щыIэмэ къыпфызэхифыщтыгъ.

— Хьазрэт Батырович тятэм фэдэу адыгэ купэу тызэдеджэщтыгъэхэм къытфыщытыгъ, — къызэдаIо 1958-рэ илъэсым институтыр къызэсыухыгъэхэ Мамый (Пэнэшъу) Любэрэ ЛэупэкIэ (Нэгъуцу) Тэмарэрэ. — Ренэу нэгушIоу къытхэхьэщтыгъ. Лъытэныгъэ ин фэтшIэу тэри тыпэгъокIыщтыгъ. ЦIыфышIу дэдагъ. Адыгабзэм фэгъэхьыгъэу тигъэшIагъэри макIэп. Тыгу икIырэп, шIукIае шIагъэу къытхэмытыжьми, институтым щызэдэдгъэкIогъэ илъэсхэр гукъэкIыжь дахэхэу тигъашIэ къыщызэтэхьакIых.

Даур Хьазрэт егъэджэкIошIоу зэрэщытыгъэм дакIоу, адыгэбзэ шIэныгъэми иIахьэу хилъхьагъэр макIэп. АдыгабзэмкIэ еджапIэхэм зэращырагъэджэщтхэу учебник пчъагъэ ыгъэхьазырыгъ.

КъыхэзгъэщыcшIоигъу Хьазрэт ипшъэшъэ Людмила Цыпленковар ятэ игъогу зэрэрыкIорэр. Тиадыгэ купкIэ къытхэтэу ари институтым къыщыддеджагъ. Илъэсыбэ хъугъэу ятэ зыщылэжьэгъэ Адыгэ къэралыгъо университетым ащи щырегъаджэ.

Непэ АКъУ-м адыгэ филологиемкIэ икафедрэу Даур Хьазрэт зыщылажьэщтыгъэм икIэлэегъэджэ шъхьаIэу Долэ Рузанэ игукъэкIыжьхэми шъуащызгъэгъозэн: «Адыгэ къэралыгъо институтым тыкъычIэхьанэу адыгабзэр ттын зэхъум, апэ дэдэ Даур Хьазрэт тыIукIагъ. Ау нахь дэгъоу ар къызтшIагъэр ыкIи шIу зытлъэгъугъэр тыригъаджэ зэхъур ары. Тэ аужырэ студентхэу ащ иIагъэхэм тащыщ. КъыткIэлъыкIуагъэхэр Хьазрэт Батырович ригъэджэнхэу хъугъэп. ИIофшIагъэхэр ашIэщтыгъэх нахь мышIэми, ежьыр алъэгъугъэп. Тэ ащ Iоф къызэрэддишIэнэу хьугъэр насыпыгъэу зыфэтэлъэгъужьы. Сыда пIомэ Хьазрэт Батырович гушъэбагъэу, цIыфыгъэу, гуфэбэныгъэу хэлъыгъэхэм афэдиз зыхэлъ цIыф джыри тирихьылIагъэп. Илъэс пчъагъэхэм къакIоцI ымакъэ Iэтыгъэу къыддэгущыIагъэп. ГъэтIылъыгъэу, шъабэу дгъэтэрэзын фаери, дэгъоу тшIагъэри къыдгуригъаIощтыгъ. Непэ тыримыгъаджэми, ащ пае къыгъанэщтыгъэп, тызычIэсым къакIоцI тыгъэ е ыпэ тыкъифагъэмэ тыкъигъэуцути, тиIофхэм язытет къыкIэупчIэщтыгъ. ЗэкIэми джарэущтэу къытфыщытыгъ. Сыдигъо тыIукIагъэми, нэшхъэеу тлъэгъущтыгъэп. Ынэхэр къигушIукIхэу, щхыпэр ынэгу къекIугъэу джары Хьазрэт Батырович тыгу къызэринагъэр».

ЯунагъокIэ Даур Хьазрэт изакъоп зилIыгъэ Хэгъэгу зэошхом щызыушэтыгъэр. Ышнахьыжъ Алджэрые заом ыпэкIэ къэралыгъо гъунапкъэр къэзыгъэгъунэхэрэм ахэтэу къалэу Брест дэжь дзэ къулыкъур щихьыщтыгъ. Апэрэ зэо мафэхэм ар фэхыгъэ. ЯтIонэрэ ышэу Налбый дзэкIолI гъогу къин заом къыщызэпичи, 1945-рэ илъэсым Адэмые къыгъэзэжьыгъагъ. Ыш Хьазрэт фэдэу, зэкIэ къыгъэшIагъэр пIоми хьунэу, кIэлэегъэджэ IофшIэным ащ фигъэлэжьагъ.

Джащ фэдагъ Даур Хьазрэт. ИцIыфышIугъэ бэмэ зэхашIэщтыгъэти, лъытэныгъэ фашIыщтыгъ. Непи ар зигукъэкIыжьхэм шIукIэ къызыхэжьыукIэу тичIыгу тетыр макIэп.

Айдамыр ыкъо Ибрахьым

Адэмые щыщ Даурхэм ялIакъо ыцIэ дахэкIэ раIоным фэзыщагъэхэм зыкIэ ащыщ Ибрахьымэ. Заом ыпэкIэ Мыекъуапэ дэт мэкъумэщ техникумым чIыгулэжь сэнэхьатым кIэлэ ныбжьыкIэм зыщыфигъасэзэ, дзэм ащэным иуахътэ къэсыгъ. КъокIыпIэ Чыжьэм къулыкъур щихьызэ, 1941-рэ илъэсым имэкъуогъу мазэ изэо лъэбэкъухэр тичIыгу щидзыхэу ригъэжьагъ. А мазэм и 22-рэ мафэм тицIыфхэм тхьамыкIэгъуабэ къафэзыхьыщт зэо мэхьаджэм мэшIолыгъаер къыIулъэлъэу тихэгъэгу зыкъыридзагъ. Я 206-рэ шхончэо дивизием изенитнэ батарее ирасчет икомандир сержантэу Даур Ибрахьымэ апэрэу заом имашIо пэхьагъ.

Даур Ибрахьым.

Хэгъэгу зэошхом итарихъ анахь зэо пхъашэу хэхьагъэхэм ащыщ адэмые кIалэм зэо гъогу зэпичыщтым егъэжьапIэ фэхъугъэр. Псыхъоу Волгэ тет къалэу Сталинград дэжь щыкIогъэ зэо хьылъэхэр аухыфэ ахэлэжьэн фаеу хъугъэ. Коммунист хъугъэу заом къыIуащышъ, мэзиплIэ рагъаджэ. ЛейтенантыцIэр иIэу связым иротэ икомандир политикэ IофшIэнымкIэ игуадзэу етIани заом Iохьажьы. Курскэ дугам щырегъажьэшъ, къалэхэу Орел, Белгород шъхьафит зышIыжьыгъэхэм ахэтэу Киев нэсы. Генералэу Рыбалкэр зипэщэ танк армием хэтэу Польшэм, Германием ащзэао, Берлин штэгъэным, Прагэ шъхьафит шIыжьыгъэным лIыгъэ зэрэхэлъыр къащегъэлъагъо.

Тидзэхэр Германием зехьэхэм, пыир пхъашэу къапэуцужьыгъ. 1945-рэ илъэсым икIымафэ нэмыц къалэу Вилау дэжь зэошхо щыкIуагъ. ШIомыкIыр а чIыпIэм къызэрэщычIахыщтыгъэм фэшI пыим ар зыIэкIитIупщынэу фэягъэп. Ау ащ игухэлъ тидзэхэм къыдагъэхъугъэп. А лъэхьаным танк ротэм Ибрахьымэ икомандирыгъ. Пчэдыжьым пыим ибронетранспортер заулэрэ илъэсыдзэ взводрэ Даурыр зипэщэ зэолIхэм зэхакъутагъэх. Джаузэ Берлин екIурэ гъогур зэпачы. Къалэу Бунцлау аштэ зэхъум апэрэхэм ащыщэу Ибрахьымэ иротэ ащ дэхьагъ. Пыир зэпымыоу къэозэ апэкIэ лъыкIотагъэх. ЗэкIэм командирым пэгъунэгъоу лагъымэр къыщызэIэу. МэшIо тхъуабзэр къыдэуае, ащ лъыпытэу адыгэ кIалэм ышъхьи, ыбгъи, ыныби, ылъакъохэри уз Iаем къызэпечъыхьэх...

Сыхьат заулэкIэ тидзэхэм Бунцлау аштэ. Омакъэхэр къалэм пэчыжьэ мэхъух. УIагъэхэр зэпымыоу медсанбатым ащэх. Ахэм ащыщхэм апсэ хэкIы. Къэлэ гъунэм ахэр зыщагъэтIылъыщтхэр щатIы. Даурым «ихьади» зэо чIыпIэм къыращышъ, нагъэсы зыщагъэтIылъхэрэм. Иджэнэ бгъэшталъэ къырахы лагъымэ къутафэр зыпхырыкIыгъэ партбилетыр. ТекIоныгъэм имафэ къэсынкIэ мэзищ ныIэп щыIэжьыр.

Аджалыр къэмысыгъэмэ, Тхьэм къызэпегъафэ нахьышIур. А чIыпIэм къынэсы Ростов дэт медицинэ институтыр къэзыухыгъэу, батальоным иврачэу Василий Петровыр. «Сяплъы фэхыгъэ офицерхэм, дзэкIолI къызэрыкIохэм, Ибрахьимэ. Сыгу зыкъыредзэ: ныбжьыкI, гукъау, бэрэ ыцIэн фэягъэ. СетIысылIэ. ЫнапIэхэр зэкIэсэщых, сIэхэр псынкIэу къызэкIэсэхьажьых. КъысшIошIыгъ шъуIуа, хьаури кIалэр щызгъаIэ сшIоигъуа? Нахь пытэу напIэхэр нэкум есэфызылIэх... ЗэхэсэшIэ лъыр лъынтфэм зэрэрыкIорэр. О си Тхьэшху! Псау! КIалэр псау!» — джары ыужкIэ Ибрахьимэ ныбджэгъушIу къыфэхъущт урысылI врачым къытхыжьыщтыр. Джарэущтэу 1945-рэ илъэсым имэззэ мазэ и 11-м дунаим ятIонэрэу къытехъожьы адэмые кIалэр.

Ибрахьимэ госпиталым псынкIэу нагъэсы. МэзитIурэ ныкъорэ къалэу Львов къыщеIазэх. ЗэрэхъугъэжьгъэмкIэ, Ибрахьимэ военврачэу Василий Петровым дунаим ятIонэрэу къытыригъэхъожьыгъ.

Ащ фэдэу лIэныгъэ чIыпIэ зэрифэгъагъэм, псаоу къэнэжьыным фэзыщагъэм зи ахэзымышIыкIыщтыгъэ адыгэ кIалэр агъэхъужьи иполк къызегъэзэжьым, дзэкIолIхэм ащыщ къыриIуагъ:

— УнасыпышIо дэд, адрэ дунаим укъикIыжьыгъ.

Нэмыц къалэу Бунцлау дэжь къыщехъулIагъэр къыфаIотагъ. Бащэ темышIэу ротэм икомандирэу Даурымрэ батальон врачэу Петровымрэ зэIукIагъэх. Бэрэ зэкIэрысынхэу хъугъэп, заор кIощтыгъ. Джыри Рейхстагыр аштэгъагъэп. Танк корпусыр зыкъэзыIэтыгъэ Прагэ IэпыIэгъу фэхъунэу агъакIо. Джащ Ибрахьимэ зыхэт тидзэкIолIхэр ТекIоныгъэ мэфэкIышхом щыпэгъокIых.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

(Джыри къыкIэлъыкIощт).

2010-рэ ИЛЪЭСЫР — КIЭЛЭЕГЪАДЖЭМ И ИЛЪЭС

ЗыщIэ хэмыкIокIэжьыщтмэ ащыщ

КIэлэегъадж! Ар гущыIэ лъапI, пшъэрылъ ин ащ гъэшIэм щызэшIуихыгъэр, щызэшIуихырэр ыкIи щызэшIуихыщтыр. ЦIыфым ипIун ылъапсэкIэ нахь ныбжь зиIэ Iофыгъо щыIэп пIоми ухэукъощтэп, сыда пIомэ цIыфыр дунаим къызытехъуагъэм щегъэжьагъ пIуныгъэр, гъэсэныгъэр, кIэлэегъаджэр зыщыIэхэр. ЕтIани кIэлэегъэджэныр жъы мыхъурэ сэнэхьат.

Илъэсхэр зэблэкIых, щыIэныгъэр зэхъокIы, ау кIэлэегъаджэр сыдигъуи къэнэжьы. Хэгъэгур зыщыгугъырэри кIэлэегъаджэр ары. ПIуныгъэ-гъэсэныгъэм ицIыфышхоу В.А. Сухомлинскэм игущыIэхэми ар къаушыхьаты: «Хэгъэгум къырыкIощт-пэкIэкIыщтыр кIэлэегъаджэм ыIэ илъ, игуфэбагъэ елъытыгъ».

2010-рэ илъэсыр кIэлэегъаджэм и Илъэсэу зыщагъэнэфагъэм «кIэлэегъэджэ шъыпкъ» зыфиIорэ цIэ лъапIэр бэшIагъэу къэзэзылэжьыгъэу Къоджэшъэо Къэрымсад Нухьэ ыпхъум ищытхъу пIоныр, иIофшIакIэ зыфэдэр нэмыкIхэм зэлъябгъэшIэныр тефэ. Илъэс 40 Iэпэцыпэм нэсыгъэу ащ Адыгэ республикэ гимназием хьисапымкIэ щырегъаджэх, тикабинетхэр зэготхэу Iоф зэдэтэшIэ.

Хьисапыр адрэ предметхэм ялъытыгъэмэ, гъэшIэгъонэп, къин, зэгъэшIэгъошIоп пIощт, ау ащ фэдэ еплъыкIэп Къэрымсади, ригъаджэхэрэми хьисапым фыряIэр, ащ нахь предмет псынкIэ щымыIэу къыуаIощт.

Урокыр аухыгъэми, одыджын макъэр зэхамыхыгъэм фэдэу кIэлэеджакIохэм ащыщхэр кабинетым къычIэкIынхэм фэмыгуIэхэу къыхэкIы. Ахэр къагурымыIуагъэ горэм кIэупчIэх, примерэу е задачэу рагъэжьагъэр кIэухым нагъэсы, къакIэкIыгъэхэр зэрагъапшэх...

УдэмышIъхьахэу, зи хэзыгъэ фэмышIэу правилэхэр зэбгъашIэхэмэ, зэкIэлъыкIокIэ гъэнэфагъэу хьисапшIыным хэлъыр, лъапсэу ащ иIэр къыбгурыIомэ, мы предметыр псынкIэ къызэрэпфэхъущтыр Къэрымсад икIэлэеджакIохэм яIожьынэу щытэп. ЗэкIэми ягуапэу, егъэзыгъэ Iоф хэмылъэу хьисапыр зэрэзэрагъашIэрэр умыгъэшIэгъон плъэкIырэп. Ащ фэдэ IофшIакIэм шъэфэу хэлъыр зыфэдэр зэзгъашIэ сшIоигъоу кIэлэегъаджэм сылъыплъэу, иурокхэм сачIэсэу езгъэжьагъ. ПредметитIур (адыгабзэмрэ хьисапымрэ) зэпэчыжьэхэми, хьисап урокым сызычIэсырэм гухахъо хэзгъуатэщтыгъэ, сэ сиуроки есхьылIэн слъэкIынэу кIэ горэ къыхэзгъэщыщтыгъэ. Адрэ кIэлэегъэджабэу мыщ иурок чIэсыхэрэми (нэмыкI еджапIэхэм къарыкIыгъэхэри, семинархэм къякIолIэгъэ завучхэри, директорхэри зэрахэтхэу) агъэшIэгъон икъун урокым щалъэгъу. Хьисап урокыр зыфэдэн фаер пшIэ пшIоигъомэ, мы кIэлэегъаджэм иурок учIэсын фае.

Нафэу зэрэщытымкIэ, ебгъаджэрэмэ шIэныгъэ закъо яотыкIэ кIэлэегъэджэ дэгъу ухъущтэп. КIэлэегъаджэр бзэшIон, тIэкIу нэмыIэми, артистын, психологын, философын фае, ахэм адыкIыгъоу щэIагъи, шъхьэкIэфэныгъи, шIулъэгъуи, сэмэркъэуи хэмылъхэмэ, ныбжьыкIэхэм агурыIощтэп. Мы зэпстэури Къэрымсад зэдехьы, зэдегъэцакIэ.

КIэлэегъэджэ IэпэIасэм егъэджэкIэ-шIыкIэ амалэу ыгъэфедэрэм ащыщхэм такъыщыуцун. Урок пэпчъ пшъэрылъыбэ зэшIуехы: материалыр кIэлэеджакIомэ агурыбгъэIоныр, ар зыкIящыкIагъэр, зыщагъэфедэщтыр зэхябгъэшIыкIыныр, пIуныгъэм иэлементхэр екIоу хэбгъэуцонхэр, нэмыкIыбэхэри. А зэкIэ зэдиштэу, лыягъэ хэмылъэу зэрипхынхэ, зэригъэкIунхэ елъэкIы Къэрымсад. Я 5-рэ классым ис кIэлэеджакIохэм (апэрэу ыдэжь къэкIуагъэхэм) яурок ипэублэ зэдэгущыIэгъу мыр щыщ:

— Непэ щыIакIэр къин хъугъэ. Шъуянэ-шъуятэхэм къинкIэ ахъщэ къызэрагъахъэрэр шъуинэрылъэгъу. Джыдэдэм шъо шъулъэкIыщтыр ащ къалэжьырэм, шъуфащэфырэм шъушъхьасыныр, ишъумытэкъухьаныр ары. Ахъщэ пшIы пшIоигъомэ, мылъку бэу уиIэнэу уфаемэ, сыд фэдэ предмета дэгъу дэдэу пшIэн фаер? — яупчIы кIэлэегъаджэр.

— Хьисапыр ары пшIэн фаер, лъытакIи, гупшысакIи ары, — къызэдаIо бэмэ.

— Тэрэз къэшъуIуагъэр, ау ар икъущтэп, — лъегъэкIуатэ кIэлэегъаджэм игущыIэ. — Ахэм ягъусэнхэ фае нэмыкI предметхэри, бзэ зэфэшъхьафхэри пшIэнхэ фае: ныдэлъфыбзэр, урысыбзэр, нэмыкI хэгъэгубзэхэри.

А шIошъхъуныгъэр кIэлэеджакIохэм аригъэштэным, альигъэIэсыным пае щыIэныгъэм къыхэхыгъэ хъугъэшIагъэхэм яхьылIагъэу щысэхэр къехьых, ащ япхыгъэ пчъэгъацIэхэр егъэфедэх, задачэ цIыкIухэр къашIых, кIэлэеджакIохэр къыхегъэлажьэх, къыздырегъаIэх...

«Ахъщэм, мылъкум анахь лъапIи зэрэщыIэр сыдэущтэу агурыбгъэIощта мы кIэлэеджакIо цIыкIухэм?» — сегупшысэ урокым сычIэсэу. Лъытэным, IофшIэным хилъэсагъэхэр къыхэщыжьыгъэшIухэп. Сигупшысэхэр къышIагъэхэм фэдэу кIэлэегъаджэм игущыIэхэр зэхэсэхы:

— Икъущт непэ къэтлъытагъэр. Джы мафэ къэс тызхэт щыIакIэм тыхэжъугъахь, къашъуIо: хэта, сыда цIыфым анахьышIу ылъэгъухэрэр, ыгъэлъапIэхэрэр?

— Янэ-ятэхэр, иIахьылхэр, иныбджэгъухэр, иапэрэ кIэлэегъадж, иун, ищагу, ичIыгу, ихэгъэгу, — къапчъырэр бэ.

— Адэ ахъщэкIэ пщэфын умылъэкIыщт баиныгъэу щыIэхэр зыфэдэхэр шъошIэха? — джыри зафегъазэ кIэлэеджакIомэ.

Зи къаIорэп, егупшысэх... КIэлэегъаджэр IэпыIэгъу къафэхъу, иупчIэ нэмыкIэу егъэуцу:

— Сыд фэдэ шэнха цIыфым хэлъын фаехэр? Шъо анахь уасэ зэшъутыхэрэр сыд фэдэхэр ара?

— ГукIэгъур, шIушIэныр, шъыпкъэныгъэр, зэфэныгъэр, шIулъэгъур, — джэуапхэр къызэкIэлъэкIох.

— КъэшъуIуагъэм сэри къыдесэгъаштэ, мыхэр зэкIэ щыIэныгъэм щыщых, ау ахъщэкIэ пщэфынхэу щытхэп. НэмыкIэу къэпIон хъумэ, уасэ яIэп. А шэн шIагъохэр хэти ицIыфыгъэ шапхъэхэ хъунхэ фае.

Мыщ фэдэ зэдэгущыIэгъум такъикъ зытIущ ныIэп тефэрэр, ау ар кIэлэеджакIохэмкIэ шIуагъэ зыхахьыщт гъэсэпэтхыдэ псау екъу. Джащ тетэу хьисап зэгъэшIэным ишъэфхэри щыIэныгъэм ишапхъэхэу узыблэкIы мыхъущтхэри зэхэблагъэхэу, зэхэгощагъэхэу ныбжьыкIэхэм апкъырэхьэх.

КъэIогъэн фае мы кIэлэегъаджэм зэкIэ икIэлэеджакIохэм зэфэдэу дэгъоу хьисапыр зэрамышIэрэр. А лъэныкъори къыдэлъытагъэу иIофшIэн егъэпсы. Нэбгырэ пэпчъ шъхьафэу, фэлъэкIыщтым, иамал къыхьыщтым телъытагъэу гъэцэкIэн реты, ащ елъытыгъэуи оценкэ фегъэуцу. А шIыкIэм кIэлэеджакIор нахь регъэгугъу, фегъэчэфы, мыщынэу урокым чIахьэ, иоценки рыразэу къычIэкIыжьы. Ащ фэдэ кIэлэеджакIор адрэ анахь дэгъухэм акIэхьажьэу, ахэм атекIыжьэуи къызэрэхэкIырэр макIэп.

СэнаущыгъэзыхэлъкIэлэеджакIохэу хьисапыр нахь куоу зэзыгъашIэ зышIоигъохэм «научнэ-ушэтын» кружокым Iоф ащыдешIэ кIэлэегъаджэм.

ПIуныгъэ-гъэсэныгъэм анахь мэхьанэ щызиIэмэ ащыщ кIэлэегъаджэмрэ кIэлэеджакIохэмрэ азыфагу зэгурыIоныгъэ-зэзэгъыныгъэ илъыныр. ЕтIани ны-тыхэм цыхьэ къыпфашIыным, ахэри яамалкIэ къыздебгъэIэнхэм шIогъэ гъэнэфагъэ къахьы. Ахэр къыпкъотхэмэ, кIэлэеджакIохэр къыодэIущтых. Бэрэ плъэгъущтых ны-тыхэр кIэлэегъаджэм дэжь къэкIуагъэхэу, гущыIэгъу зэфэхъугъэхэу, урокхэм ачIэсхэу.

Урокыр зэщыгъо мыхъуным фэшI ыгъэфедэщт шIыкIэ-амалхэр къыхимыхыгъэхэу, нэрылъэгъу IэпыIэгъухэр икъоу ымыгъэхьазырыгъэхэу, компьютерыр ымыгъэфедэу мы кIэлэегъаджэм урок ытырэп. А зэкIэ псынкIэ Iофэу къыдэхъурэп, мышъхьахыжьэу Iоф зыдешIэжьы: ищыкIагъэр журналхэм, гъэзетхэм, Интернетым къарехых. А IофшIакIэм икIэлэеджакIохэри фегъасэх. Ащ ишIуагъэкIэ IофшIэкIэшIум иамалхэр къыхехых, еушэтых, технологиякIэхэр ыIэ къырегъахьэх: материалыр куп-купэу гощыгъэныр, темэ заулэ зэхэубытагъэу пэшIорыгъэшъэу зэдяптыныр, проблемнэ егъэджэныр, предмет зэфэшъхьафхэр зэгъусэхэу урокыр тыгъэныр, компьютернэ технологиер гъэфедэгъэныр, нэмыкIхэри. «КIорэр нэсы, лъыхъорэм къегъоты» зэраIоу, Къоджэшъаор емызэщыжьэу мэлъыхъо, къегъоты, кIырэплъы, зыфэе лъэгапIэм нэсыгъ шIошIэу къэуцуми, непэ зыгъэрэзагъэм неущ ымыгъэрэзэжь зыхъукIэ, икIэрыкIэу къырегъэжьэжьышъ мэлъыхъо.

КIэлэегъаджэм игъэхьагъэхэм сыдигъуи кIэлэеджакIохэм ягъэхьагъэхэр япхыгъэх. ЕГЭ-м икIэуххэмкIэ мыщ икIэлэеджакIохэм шIэныгъэ дэгъухэр илъэс къэс къагъэлъагъо. Ригъэджагъэхэм ащыщхэу хьисапым зиIофшIэн езыпхыгъэхэри къэлъытэгъуай. Ахэр кIэлэегъаджэх, шIэныгъэлэжьых, экономистых, программистых, бизнесменых...

Къоджэшъаом зэрэригъаджэхэрэм нэмыкIэу илъэс 16 хъугъэу научнэ-методикэ IофшIэнымкIэ директорым игуадз. КIэлэегъаджэхэр ебгъэджэжьынхэр, зылъыпщэнхэр, бгъэдэIонхэр, лъытэныгъэ къызфэгъэшIыныр — шIэныгъэ псау екъу. Ежь тефэрэр щыкIагъэ имыIэу зэригъэцакIэрэм фэдэу кIэлэегъаджэхэми ашIэн фаер амышIэу гупсэфырэп. Тесыягъэ, гущыIэ лые хэмытэу дэIэпыIэзэ, Iофым шIуагъэу къыкIэкIощтыр зыфэдэр гуригъаIозэ нэбгырэ пэпчъ дэпсэу.

Къоджэшъэо Къэрымсад хэгъэгум щызэлъашIагъ, зыщIэ хэмыкIокIэжьыщтмэ ащыщ хъугъэ. Илъэс 15 хъугъэу «Урысые Федерацием изаслуженнэ кIэлэегъадж» зыфиIорэ щытхъуцIэр ащ ехьы. Ар къыфэзыхьыгъэр иIофшIакI, ащ фэзыщагъэр изэхэшIыкI, иакъыл.

Къэрымсад укIытапх, зыщытхъужьыныр, закъыхигъэщыныр ишэнхэп. Бэрэ ыIоу зэхэпхыщт: «Зыгорэу сыхъугъахэмэ ар зыфэсльэгъурэр коллективэу сыдигъуи пкъэоу къыскIэтыгъэр ары, еджапIэм идиректорыщтыгъэхэу, егъэджэнпIуныгъэ IофымкIэ зыпшъэ умыкIожьын шIэныгъэрэ IэпэIэсэныгъэрэ зыпкъырылъхьагъэхэ Серафимов Иларионрэ Быжь Сыхьатбыйрэ арых».

БгъэшIэгъон закIэу зэхэлъ мы бзылъфыгъэр. Унэм исэу зэIэзэжьын фаеу е сымэджэщым чIэгъолъхьан фаеу врачхэм къызыраIокIи, ар цIыф ригъашIэрэп, тегущыIэрэп иузи, зи къызхимыгъэщэу еджапIэм къэкIо. Ежь Iэзэгъу фэхъущтэу ылъытэрэр врачхэр арэп, икIэлэеджакIохэр, иIофшIэгъухэр арых нахь.

Мы коллективым Къэрымсад къызыхахьэм адыгабзэкIэ гущыIэщтыгъэп: бзэр дэеу зэришIэрэм щыукIытыхьэщтыгъэ. Ау ащ тетэу бэ ыкъудыигъэп, охътэ кIэкIым къыкIоцI иныдэлъфыбзэ зэригъэшIагъэ. Джы къеджакIи, тхакIи ешIэ, узIэпищэу, дахэу адыгабзэкIэ мэгущыIэ. Арэущтэу хъуным фэшI амалэу, къэкIуапIэу щыIэр зэкIэ ыгъэфедагъ: адыгэбзэ ыкIи адыгэ литературэ урокхэм ачIэсыгъ. КIэлэеджакIомэ адеджагъ пIоми хъущт. ЕтIанэ адыгэ гъэзетым, журналхэм яджэу ыублагъ, къыгурымыIорэм ренэу кIэупчIагъ. Адыгабзэр дэгъоу зэришIэрэм ишIуагъэкIэ илъфыгъэхэм, икъорылъфхэм адыгэ шэн-хабзэхэр нахь дэгъоу апкъырыхьэхэу къыщэхъу.

Къоджэшъаохэм, Къэрымсадрэ Айдэмыррэ, унэгъо дахэ зэдашIагъэ. Япшъашъэу Маринэ Адыгэ республикэ гимназиер дышъэ медалькIэ, Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтыр диплом плъыжькIэ къыухыгъэх. Ащ къычIагъэнэжьыгъэу Iоф шешIэ, кандидатскэ диссертациер ытхыгъ, къыгъэшъыпкъэжьыгъ, доцент хъугъэ. Джыдэдэм докторскэ диссертацием Iоф дешIэ. Ахэм адакIоу Адыгэ республикэ гимназием информатикэмкIэ щырегъаджэх. Янэ фэдэу ащи щыкIэгъэнчъэу Iоф ешIэ, ригъаджэхэрэми къызэрэуатын щыIэп.

ЯкIалэу Казбек АКъУ-м хьисапымкIэ ифакультет къыухыгъ, компьютерымкIэ Iазэ. Ар ятэ ильагъо рыкIуагъ, МВД-м Iоф щешIэ, шъэуищ епIу: Ибрахьим, Къэплъан, Заурбек. Анахьыжъыр я 2-рэ классым ихьагъ, адрэхэр джыри еджапIэм мыкIохэрэми, хьисапыр якIас, адыгабзэкIэ мэгущыIэх.

Къэрымсад ишъхьэгъусэу Айдэмыр Ибрахьимэ ыкъор илъэсыбэрэ МВД-м щытхъушхо пылъэу Iоф щишIагъ, ныбджэгъубэ иIагъ, Iоф зыдишIэгъэмэ ашIолъапIагъ. Дунаир гушIогъо закIэу зэхэлъэп. БэмышIэу ащ идунай ыхъожьыгъ, икъорылъф цIыкIухэу зыщыгугъушIукIыщтыгъэхэм яхъяр къылъэгъужьыгъэп. Ахэр къэхъухэмэ, ятэжъ ильагъо хэзымыгъэкIокIыщтхэр къазэрахэкIыщтым ицыхьэ телъэу джы янэжъ сабыймэ адэлажьэ.

ПIуныгъэ-гъэсэныгъэм гъунапкъэ гори иIахэп: «Икъущт сшIагъэр, зэкIэ згъэцэкIагъэ» пIоныш укъэуцунэу щытэп. Укъэуцумэ, зэпыупIэ фэпшIымэ, щыкIэгъэшхо, пычышхо фэхъущт. Ар къызгурыIорэ кIэлэегъаджэу ыкIи ныжьэу Къэрымсад ишIэныгъэрэ игуфэбагъэрэ зытыригощэн икъун иIэшъ, насыпышIоу зелъытэжьы. Тэри тыфэлъаIо инасып кIыхьэ хъунэу, псаунығъэрэ кIуачIэрэ Тхьэм къырипэсынхэу.

БЛЭГЪОЖЪ Мир.
КIэлэегъэджэ-методист, Адыгэ Республикэм народнэ гъэсэныгъэмкIэ изаслуженнэ IофышI.

ЛЪЭПКЪ ИСКУССТВЭМРЭ ТИКЪЭГЪЭЛЪЭГЪОНХЭМРЭ

Адыгэ шъуашэм тинамыс егъэдахэ

Адыгэ лъэпкъ шъуашэм итарихъ, лIэшIэгъу зэфэшъхьафхэм дунэе модэм диштэу зэралъытэщтыгъэм, тызыхэт лъэхъаным адыгэ шъуашэр зэрагъэфедэрэм, нэмыкI Iофыгъохэм атегущыIэхэу зэрэзэхэтхыгъэм тигъэгушIуагъ. Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей къыщызэIуахыгъэ къэгъэлъэгъоныр адыгэ шъуашэм ехьылIагъ.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей идиректорэу Джыгунэ Фатимэ, Адыгеим культурэмкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Нафиса Васильевам, культурэмкIэ Министерствэм иотдел ипащэу Шъхьэлэхъо Светланэ, АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ идиректорэу Къулэ Амэрбый, адыгэ шъуашэм ишIын пылъхэ ХьацIыкIу Мадинэрэ Нэфышъэ Зарэмэрэ къэгъэлъэгъоным икъызэIухын къыщыгущыIагъэх.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей къэгъэлъэгъоныр къыщызэIуахы.

ХьацIыкIу Мадинэ Къэбэртэе-Бэлъкъарым щэпсэу, Нэфышъэ Заремэ Къэрэщэе-Щэрджэсым къикIыгъ. Адыгэ шъуашэм ахэр зэфищагъэх, щыIэныгъэм еплъыкIэу фыряIэр яIэшIагъэхэмкIэ къаIуатэ. Дунэе фестивальхэм щытхъуцIэхэр къащыдахыгъэх, тинамыс агъэдэхэным пылъых.

Пэсэрэ лъэхъаным къыпкъырэкIы

Бзылъфыгъэ ныбжьыкIэу ХьацIыкIу Мадинэ Къэбэртэе-Бэлъ-

Нэфышъэ Заремэ, СтIашъу Юрэ, ХьацIыкIу Мадинэ музеим гущыIэгъу щызэфэхъугъэх.

къар къэралыгъо университетыр къыухыгъ, химие шIэныгъэхэмкIэ кандидат. Сэнэхьатэу къыхихыгъэр искусствэм пэблагъэу щымытми, адыгэ шъуашэмэ яшIын ищыIэныгъэ рипхыгъ.

— Химиер сшIомыгъэшIэгъонэу щытэп, — еIо ХьацIыкIу Мадинэ. — Лъэпкъ шIэжьым мэхьэнэ ин езытырэ цIыфмэ саIукIэзэ, сигупшысэхэр зэблэсхъунхэ фаеу чIыпIэ сифагъ. Тинэжъ-Iужъхэм сащытхъу, яшIушIагъэ лъызгъэкIуатэ сшIоигъоу уахътэ къызэрэсэкIущтыгъэр федэ сфэхъугъ.

«Жъым щытхъуи, кIэр къаштэ» — адыгэмэ аIо. М. ХьацIыкIум пэсэрэ лъэхъаным адыгэ шъуашэр зэрашIыщтыгъэм гукIэ зыфигъази, 1993-рэ илъэсым лъэпкъ шъуашэмэ адэлэжьэнэу мастерской къызэIуихыгъ. КIэм тетэу Iоф ышIэнэу фежьагъэп. АщкIэ къыгъэлъагъомэ шIоигъуагъэр ижъырэ лъэхъаным тилъэпкъэгъумэ къаугупшысыгъэ шъуашэм теплъэу, гъэпсыкIэу иIэр къыгъэнэжьхэзэ, цIыфмэ алъигъэIэсынхэр ары. ГущыIэм пае, оркъым хэушъхьафыкIыгъэу зифапэщтыгъ. Адыгэ шъуашэу ащ зыщилъэрэр зыгорэущтэу къахигъэщын ылъэкIыщтыгъ.

Модэм дешта?

А упчIэр пэсэрэ лъэхъаным къыщыублагъэу тилъэпкъэгъумэ зэхахы. Адыгэ шъуашэр апэу зылъэгъурэмэ агъэшIагъощтыгъ, шIыкIэу къыфагъотырэм зыщагъэгъуазэ ашIоигъоу хьакIакIо къакIохэрэри къыхэкIыщтыгъэх. Адыгэ шъолъырыр модэм лъапсэ фэзышIыхэрэм ахалъытэщтыгъ. ХьацIыкIу Мадинэ зэриIорэмкIэ, Кавказым имызакъоу, Тыркуем, Польшэм, Урысыем, нэмыкIхэми искусствэм игъэбэгъонкIэ адыгэмэ IофшIагъэу яIэр агъэлъапIэщтыгъ, щысэ тырахыщтыгъ.

Я XVIII — XX-рэ лIэшIэгъухэм адыгэмэ лъэпкъ шъуашэу зыщалъэщтыгъэр тIэкIэзэу, кIодыным ищынагъо къытшъхьарыхьагъэу къызыщыхъугъэмэ М. ХьацIыкIур аIукIэу зэп къызэрэхэкIыгъэр. Ащ фэдэ гумэкIыгъохэри къыдилъытэхи, имэстапэ нахь лъэшэу ыгъэчанэу фежьагъ.

Къэбэртэе-Бэлъкъарым иансамблэ цIэрыIохэу «Кабардинкэм», «Бэлъкъарым», «Бжъэмыем», нэмыкIхэми яартистхэм М. ХьацIыкIум ышIыгъэ шъуашэхэр ащыгъхэу сценэ хэхыгъэхэр агъэдахэх. Адыгэу США-м, Тыркуем, Иорданием арысхэри М. ХьацIыкIум итворчествэ щыгъуазэх. Адыгэ бзылъфыгъэм ышIыгъэ шъуашэхэр ащыгъэу къэшъуакIохэр пчыхьэзэхахьэмэ ахэлажьэх.

IэкIэ пшIырэм псэр хэолъхьэ

Къэрэщэе-Щэрджэсым къикIыгъэ Нэфышъэ Заремэ Дунэе Адыгэ Хасэм изэфэсэу Мыекъуапэ щыкIуагъэм, нэмыкI лъэпкъ зэхахьэхэм иIэшIагъэхэр къащигъэлъагъохэу заулэрэ тыIукIагъ. Ащ иIофшIакIэ ХьацIыкIу Мадинэ, СтIашъу Юрэ ябгъапшэмэ, афэдэп.

— Адыгэ пшъашъэм игупшысэхэр лъэпкъ шъуашэхэмкIэ къисэIотыкIых, — къеIуатэ Нэфышъэ Заремэ. — МастэкIэ удэныр IэшIэхэу зыми джырэ нэс къысиIуагъэп. Адыгэ шъуашэм купкIэу иIэр къэзгъэнэжьызэ, нэмыкI лъэпкъхэм яшэн-хабзэмэ ащыщхэри сэгъэфедэх.

— ШъуашэхэмкIэ лъэпкъхэр зэфэощэх, мылъкъоу ащ пэIухьэрэр макIэп. Ар джырэ уахътэ къиныIо къыпщэхъуба?

— Утхьаусыхэу ущысыныр къезгъэкIухэрэп. Лъэпкъ искусствэм упылъ зыхъукIэ, зэхэщэн Iофхэмрэ творчествэмрэ зэгъусэнхэ фае.

— Зарем, уишъуашэхэр дахэх. Хэта нахьыбэу къакIэупчIэрэр?

— НыбжьыкIэмэ сишъуашэхэр нахь афэгъэхьыгъэх. Пшъашъэу дэкIощтым нысащэм зыфигъэхьазыры зыхъукIэ, адыгэ шъуашэр къыхихэу бэрэ къыхэкIы. Арышъ, ахэм афэдэ пшъашъэхэр арых апэу сынаIэ зытезгъэтырэр. Адыгэ шъуашэ пэпчъ зыгорэ къырыпIотэн олъэкIы. Ари къыдэслъытэзэ, мэстапэр сэгъэIорышIэ. Шъуашэм псэ зэрищыкIагъэри сщыгъупшэрэп.

Пшъашъэм игупшысэхэр

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей тычIэтэу къэгъэлъэгъоным теплъызэ, сызыIукIэгъэ пшъашъэм къыIуагъэр сшIогъэшIэгъоныгъ. Ащ нэгушIоу зеплъыхьэ, ыпкъ ищыгъ, нэр пIэпехы, адыгабзэкIэ зэгъэкIугъэу мэгущыIэшъ, тхьакIумэр егъашIо, гур зэредзэ, уапэкIэ уегъаплъэ.

Хъырахъышъэу адыгэ шъуашэмэ атешIыхьагъэмэ пшъашъэр яплъы, унагъо ихьанэу уахътэ къызекIукIэ, шъуашэу зыщилъэ шIоигъом ынаIэ тыридзагъэу къытщыхъугъ. Пшъэшъэ нэгушIом тылъыплъэзэ, бизнесменэу Тыгъужъ Заурдин музеим тыщыIукIагъ. Лъэпкъ шъуашэмэ осэ ин ащ арытыгъ. Урысыем ыкIи Абхъазым язаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмари адыгэ шъуашэмэ яплъэу тырихыылIагъ. Лъэпкъ искусствэм пыщагъэмэ адыгэ шъуашэм Iоф «зэрэрагъашIэрэр», шъуашэмкIэ лъэпкъыр тыдэ кIуагъэми къызэрашIэжьырэр Нэхэе Тэмарэ дэгъоу ыушэтыгъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу, Адыгеим и Къэралыгъо шIухьафтын къызыфагъэшъошагъэу СтIашъу Юрэ игуапэу аIукIагъ, гущыIэгъу афэхъугъ тихьакIэхэу ХьацIыкIу Мадинэрэ Нэфышъэ Заремэрэ.

— Илъэс 200 — 300-кIэ узэкIэIэбэжьынышъ, адыгэмэ ящыIэкIэпсэукIагъэр искусствэм иамалхэмкIэ къэпIотэныр пшъэрылъ къызэрыкIоп, — еIо СтIашъу Юрэ. — Тилъэпкъэгъумэ яIофшIагъэхэр зэфэдэхэп. Ащ къэгъэлъэгъоныр къегъэбаи. Мадинэ тарихъым чыжьэу хэхьагъ, Заремэ джырэ лъэхъанымрэ адыгэ шъуашэмрэ зэрепхых. НэбгыритIуми сафэраз. Ягухэлъхэр къадэхъунхэу афэсэIо.

— Юр, о узыпылъ IофшIэныр непэ тлъэгъурэмэ афэдэп...

— Сэ адыгэ шъуашэу сшIыхэрэр политикэм, шэн-хабзэмэ, мамырныгъэм игъэпытэн, нэмыкIхэми афэгъэхьыгъэх. Сатыу арысшIырэп.

— Адыгэ шъуашэу плъэгъугъэмэ сыда кIэу угу къырагъэхьагъэр?

— Ситворчествэ къагъэбаигъ. Гъэзетэу **«Адыгэ макъэм» къыхиутыгъэ статьяу адыгэ шъуашэм и Мафэ тиреспубликэ щызэхатщэзэ тшIыным фэгъэхьыгъэм икIэрыкIэу бэмэ саригъэгупшысагъ. Ащ фэдэ мэфэкIхэр зэхарэщэх, тэ тахэлэжьэщт.**

Адыгэ шъуашэхэр республикэм и Лъэпкъ музей мазэм къыщымыкIэу къыщагъэлъэгъощтых. Къэралыгъо гъэпсыкIэ яIэу зэкъош республикэхэр зэрэпсэухэрэр ащ щыплъэгъун плъэкIыщт. ЗэхэщакIомэ гъунэ имыIэу тафэраз, рагъэжьэгъэ Iофыр лъагъэкIотэнэу Тхьэм тафелъэIу.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Сурэтхэр зэхахьэм къыщытырахыгъэх.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редакцием зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкIыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр
4725
Индексхэр
52161
52162
Зак.2464

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхьатыр 18.00